

CERANEO
CENTAR ZA RAZVOJ NEPROFITNIH ORGANIZACIJA
- SOCIJALNO VIJEĆE GRADA ZAGREBA -

ULAGANJEM U GRAĐANE ZA JAČI I OTPORNIJI GRAD

SOCIJALNA SLIKA GRADA ZAGREBA 2013.

ZAGREB, PROSINAC 2014.

SADRŽAJ

UVOD	5
RAZVOJ OTPORNOSTI GRADA ULAGANJEM U GRAĐANE	6
Socijalna kohezija	6
Socijalno ulaganje	7
Socijalne inovacije	7
Kombinirana socijalna politika	7
Socijalno poduzetništvo	7
PROCESI KOJI UTJEČU NA GRADOVE	9
Europeizacija	9
Metoda otvorene koordinacije	9
Europa 2020 i lokalna strategija Grada Zagreba prema smjernicama Europe 2020	10
Gradovi budućnosti – akcija danas	10
Evaluacija socijalnih programa i politika	11
SOCIJALNA SLIKA GRADA ZAGREBA	12
Stanovništvo	12
Izazovi starenja grada i aktivno starenje	12
Kućanstva i obitelji	15
Pluralizacija obiteljskih oblika	15
Stanovanje	18
Deložacije / Socijalno stanovanje	18
Odgoj i obrazovanje	20
NEET populacija, ispadanje iz srednjoškolskog obrazovanja	20
Zaposlenost i Nezaposlenost	22
Nezaposlenost mladih	22
Ekonomski pokazatelji	24
Energetsko siromaštvo i zaduženost građana	24
Zdravstvena zaštita	26
Aktivnosti prevencije i očuvanja zdravlja	26
Socijalna zaštita	28
Dječje siromaštvo	28
Sufinanciranje projekata i programa	32
Socijalno poduzetništvo	32
Socijalna slika grada Zagreba 2013. - Zaključna razmatranja	35
Prioriteti djelovanja	35
Socijalna slika u perspektivi integriranog održivog urbanog razvoja grada	38
Grad Zagreb kao „ranjivi grad“ u okviru EU komparativnom kontekstu	38
Naselje Novi Jelkovec - primjer razvoja socijalne kohezije i mogućnosti jačanja gradskih četvrti kroz europski projekt	38
Novi okvir urbane vladavine	39
Pametni gradovi	41
Budućnost: razvoj socijalne slike za razvoj grada	42
Dodatni trendovi Socijalne slike Grada Zagreba za 2013. godinu	43
LITERATURA	44

UVOD

U ovogodišnjem uvodnom dijelu istaknut ćemo kako je Socijalna slika Grada Zagreba ***Radeći zajedno na izgradnji snažnoga grada*** za 2012. godinu poslužila kao polazište izradi pojedinih mjera Socijalnog plana Grada Zagreba 2014.-2020. i time opravdala svoju misiju i osnažila svoj metodološki utemeljen pristup u identifikaciji ključnih izazova u području socijalne politike i socijalnog razvoja jedne gradske sredine, te je doprinijela planiranju razvoja grada.

Socijalna slika je jedan od strateških dokumenata i predstavlja osnovicu za socijalno planiranje.

Socijalna slika pokazuje stanje i izazove društvenog razvoja određenog područja.

Socijalna slika prati brojne pokazatelja (Socijalna slika Grada Zagreba prati 9 pokazatelja društvenog razvoja) i metodološki je prilagodljiva ovisno o potrebama, stanju i novim trendovima.

Socijalna slika prikazuje kvalitetu života građana i učinke mjera i utjecaja na život građana.

Socijalna slika doprinosi razvoju misleće socijalne politike s ciljem jačanja socijalne kohezije.

Socijalna slika je dokument kojeg izrađuje Socijalno vijeće Grada Zagreba te je rezultat rada Vijeća i suradnje s Gradom Zagrebom, posebno s Gradskim uredom za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom. Cilj osnivanja Socijalnog vijeća Grada Zagreba je **kvalitetno sustavno planiranje učinkovitih socijalnih intervencija i mjera socijalne politike** utemeljeno na realnim pokazateljima stanja i potreba građana Grada Zagreba. Rad Socijalnog vijeća te izrada socijalne slike povjerena je kroz projektno financiranje putem natječaja Grada Zagreba Centru za razvoj neprofitnih organizacija (CERANEO) od 2013. godine. Socijalna slika Grada Zagreba za 2013. godinu prikazuje **najizazovnije trendove socijalnog razvoja Grada prema devet područja**: stanovništvo, kućanstva i obitelj, stambeni standard, odgoj i obrazovanje, zaposlenost / nezaposlenost, ekonomski pokazatelji, zdravstvena zaštita, socijalna nejednakost, socijalna zaštita, te raspravlja o njima u okviru međunarodnih i europskih koncepata, direktiva i preporuka osvrćući se na novodoneseni **Socijalni plan Grada Zagreba za razdoblje od 2014. do 2020. godine** temeljem dostupnih podataka prikupljenih metodologijom izrade

socijalne slike, te posebno ističući najistaknutije programe i projekte provedene uz potporu i suradnju Grada u područjima istaknutih izazova. Svako područje prikazuje jedan socijalni izazov prepoznat kroz pokazatelje Socijalne slike toga područja te u okviru pojedinog istaknutog socijalnog izazova daje prikaz međunarodnih, europskih i nacionalnih smjernica, preporuka i primjera dobre prakse u odgovoru na identificirane izazove. Uz prikaz socijalnih izazova istaknuti su uočeni glavni trendovi te primjeri dobrih praksi kao odgovor na njih. Svako područje sadrži zaključke u obliku smjernica, preporuka za socijalno ulaganje te prioritete socijalne politike. Statistike na kojima se temelji ovogodišnja Socijalna slika nalaze se zasebno u prilogu u elektronskom obliku.

Zaključno Socijalna slika Grada Zagreba 2013. godine pod naslovom ***Ulaganjem u građane za jači i otporniji grad*** pruža informacije o promjeni smjernica budućih socijalnih ulaganja, uz poticanje filantropske i investicijske klime u razvoj ljudskih potencijala i osiguravanja dobrobiti svih građana.

RAZVOJ OTPORNOSTI GRADA ULAGANJEM U GRAĐANE

Današnji gradovi suočeni su sa brojnim novim izazovima, novonastalim rizicima, te balansiranjem između ekonomskom razvoja i održavanja standarda građana. Mijenja se kut gledanja na ljudske potencijale i sve veći je naglasak na socijalno ulaganje kao vid povrata u ekonomskom i socijalnom obliku u budućnosti što na kraju proizvodi kvalitetniji život građana i ekonomski rast i razvoj gradskih sredina. **Ulaganjem u sadašnjosti stvaraju se velike uštede u budućnosti** je maksima koja se proteže kroz sve programe i smjernice koje Europska unija donosi u novije vrijeme. Kako bismo pojasnili te novije koncepte u nastavku raspravljamo o socijalnoj koheziji, socijalnom ulaganju, socijalnim inovacijama, kombiniranoj socijalnoj politici i socijalnom poduzetništvu.

SOCIJALNA KOHEZIJA

Socijalna kohezija je **spособnost društva** da osigura dobrobit svih svojih članova - svodeći nejednakost na najmanju moguću mjeru i izbjegavajući marginalizaciju - da upravlja razlikama i podjelama te da svim svojim članovima osigura priliku za postizanje dobrobiti. Socijalna kohezija je **politički koncept na kojem se temelji ispunjavanje tri ključne vrijednosti Vijeća Europe: ljudska prava, demokracija i vladavina prava**. Socijalna kohezija je **dinamički proces i osnovni uvjet za socijalnu pravdu, demokratsku sigurnost i održivi razvoj**. Društvene skupine koje su izložene posebnom riziku socijalne ranjivosti: **djeca, mladi** (koji moraju biti ključni element vizije socijalne kohezije sa stajališta održivog razvoja i dobrobiti budućih generacija), **obitelji** u nesigurnom životnom položaju, **migranti i etničke manjine**, čija je integracija u društvo važna za ostvarenje socijalne kohezije, **osobe s invaliditetom, starije osobe** (posebice staračka samačka kućanstva bez obiteljske podrške).

Pet dimenzija socijalne kohezije:

- zajednički vrijednosni obrazac
- strukturirana solidarnost
- socijalne mreže
- skupna identifikacija
- socijalni kapital

Relacijska dimenzija: strukturirana solidarnost; socijalne mreže i socijalni kapital.

Kulturalna dimenzija: zajednički vrijednosni obrazac; skupna identifikacija.

Prvi je element relacijske dimenzije solidarnost koja uključuje, na prvom mjestu, ciljeve smanjenja nejednakosti, bolje prilike za zapošljavanje, povećan pristup socijalnim uslugama i bolju socijalnu zaštitu. To uključuje i interes za potrebe i boljitak sugrađana. Organizirana solidarnost danas ne može riješiti socijalne probleme. Razlog tome je birokratizirana javna uprava, svrsishodne socijalne politike su preskupe, odnosno socijalni su problemi po sebi presloženi i previše među-povezani. Kako bi smo imali socijalnu koheziju također trebujemo strukturiranu mnogostrukost društvenih poveznica s pojedincima ili s njihovim položajima. Kroz ove mreže osobe imaju svoje mjesto u društvu. Ovo zahtjeva mnogo različitih žarišta gdje se susreću ljudi različitih društvenih skupina. Kohezija se onda mjeri razmjerima do kojih su „društveni krugovi“ ispresijecani.

Ključni cilj socijalne politike grada Zagreba je povećanje socijalne kohezije i smanjenje socijalnih nejednakosti i socijalne isključenosti.

SOCIJALNO ULAGANJE

Socijalno ulaganje je **ulaganje u ljude**. Označava politike usmjerene **jačanju ljudskih vještina i sposobnosti** podupirući njihovu **punu zaposlenost i uključenost u društveni život**. Ključna područja socijalnog ulaganja uključuju obrazovnu politiku, kvalitetnu skrb o djeci, zdravstvo, osposobljavanje, pomoć u traženju zaposlenja i rehabilitaciju. Socijalno ulaganje uključuje **jačanje trenutnih i budućih kapaciteta ljudi**. Socijalne politike vođene socijalnim ulaganjima imaju **trajne učinke**, nudeći gospodarsku i socijalnu korist s vremenom, osobito u smislu mogućnosti zapošljavanja i prihoda od rada. Orijentacija ka održivom razvoju gradova bi svakako trebala uvažiti principe socijalnih ulaganja u razvoju strateških dokumenata i konkretnom programskom djelovanju. Socijalno ulaganje je usmjereno prema **boljem suočavanju sa novim socijalnim rizicima** i dijelom se usredotočuje na politike koje će pripremiti pojedince, obitelji i društva na prilagodbu različitim preobrazbama, kao što su mijenjanje obrazaca karijera i radnih uvjeta, razvoj novih rizika i dr.

SOCIJALNE INOVACIJE

Socijalne inovacije su inovacije koje su **socijalne kroz ciljeve i sredstva** - nove ideje (proizvodi, usluge i modeli) koji istovremeno ispunjavaju socijalne potrebe (učinkovitije nego alternative) i stvaraju nove društvene odnose ili suradnje. To su inovacije koje su dobre ne samo za društvo već **povećavaju sposobnost društva i pojedinca da djeluje**. Socijalne inovacije znače **micanje barijera: socijalnih barijera, političkih barijera, mentalnih barijera; izgradnju identiteta zajednica, uvažavanje primjera dobre prakse, mobilizaciju šireg kruga dionika i društveno-političku akciju**.

Socijalne inovacije pomažu socijalnoj integraciji i doprinose jačanju socijalne kohezije te mijenjaju kulturu socijalne politike.

KOMBINIRANA SOCIJALNA POLITIKA

Kombinirana socijalna politika (welfare mix) je sustav u kojem vlada, lokalne vlasti, organizacije civilnog društva, trgovačka društva (profitni sektor), obitelj (neformalni sektor) te drugi dionici djeluju na mjestu ranijeg monopolskog položaja države. U takvom sustavu vlast prepoznaje organizacije civilnog društva i druge dionike te s njima **surađuje u procesu pripreme i donošenja odluka te provedbe socijalnih programa**.

Na razini gradskih socijalnih politika posebna se važnost stavlja na suradnju svih relevantnih dionika i izradi, provođenju i evaluaciji socijalnih politika koje će biti utemeljene, relevantne i održive.

SOCIJALNO PODUZETNIŠTVO

Socijalno poduzetništvo je oblik poslovanja orijentiran prvenstveno na **postizanje određenih socijalnih ciljeva**.

Socijalno poduzetništvo je kada neka osoba ili grupa cilja k stvaranju socijalne vrijednosti, pokaže kapacitet da prepozna i iskoristi prilike, upošljava inovacije, prihvaća iznadprosječnu količinu rizika u slijedenju svoje socijalne misije. Socijalno poduzetništvo je oblik poslovanja orijentiran prvenstveno na postizanje određenih socijalnih ciljeva. Socijalno poduzetništvo je usmjereno prema socijalnoj vrijednosti koja je stvorena u suradnji sa ljudima i organizacijama civilnog društva koje su uključene u socijalne inovacije i uobičajeno impliciraju ekonomsku aktivnost.

9 EMES kriterija socijalnog poduzetništva:

Ekonomske i poduzetničke dimenzije socijalnog poduzeća:

1. *Kontinuirane aktivnosti proizvodnje dobra i/ili prodaje usluge*
2. *Značajan nivo ekonomskog rizika*
3. *Minimalna razina plaćenog rada*

Socijalne dimenzije:

4. *Specifična usmjerenost na dobrobit zajednice*
5. *Inicijativa pokrenuta od strane grupe građana ili organizacija civilnog društva*
6. *Ograničena distribucija prihoda*

Dimenzije participativne vladavine:

7. *Participatorna narav, koja uključuje osobe na koje se odnosi aktivnost*
8. *Moć pri donošenju odluka nije temeljena na vlasništvu kapitala*
9. *Visoka razina autonomije*

Socijalno poduzetništvo i socijalna ekonomija se vide kao vitalni u izgradnji kapaciteta u bilo kojoj zajednici mogu dovesti do efekta multipliciranja pozitivnih učinaka. Posebice jer socijalna poduzeća i socijalna ekonomija zadržavaju vlasništvo nad resursima u lokalnoj zajednici.

PROCESI KOJI UTJEČU NA GRADOVE

EUROPEIZACIJA

Europeizacija je **proces (a) građenja (b) širenja i (c) institucionaliziranja** formalnih i neformalnih pravila, procedura, politika paradigmi, stilova, „načina obavljanja stvari“ i dijeljenja uvjerenja i normi koje su se prvo definirale i učvrstile u izradi EU odluka i onda ugrađene u logici domaćeg diskursa, identiteta, političkih struktura i javnih politika.

Promjene koje europeizacija donosi su **posljedica razvoja političkih institucija, identiteta i javnih politika na europskoj razini**. Sagledavaju se i kao odgovori domaćih institucija i procesa na pritiske koji dolaze s europske razine, pri čemu ti pritisci nisu posredovani prisilom, nego onime što bismo mogli nazvati “snagom primjera” i atraktivnošću modela.

Na razini gradova posebno je bitno naglasiti **učenje od drugih gradova u Europi primjerima dobre prakse u razvijanju socijalnih programa**, izradi i provođenju projekata i socijalnim inovacijama što može rezultirati i promjenama socijalne politike na lokalnoj razini.

Važan aspekt je i uvažavanje činjenica Europskih strateških dokumenata u razvijanju dugoročnih prioritetnih područja i prevencije i naslovljavanja novih socijalnih rizika.

METODA OTVORENE KOORDINACIJE

Za stvaranje održive socijalne politike koja će biti zajednički zalog budućeg razvoja grada bitno je usklađivanje sa postulatima nove vizije socijalne politike koja bi uvažavala *metodu otvorene koordinacije* kao **novog oblika vladavine koji uključuje sve dionike u procese donošenja, provođenja i evaluacija socijalnih politika**.

Metoda otvorene koordinacije razrađuje **zajedničku europsku političku viziju socijalne politike** i širi novu orijentaciju socijalnih reformi na nacionalnoj razini. Metoda otvorene koordinacije je osmišljena kako bi pomogla državama članicama da razviju svoje vlastite politike, reflektirajući njihove pojedinačne nacionalne situacije, dijeleći svoja iskustva, te evaluirajući rezultate na transparentan i usporediv način.

Metoda otvorene koordinacije uključuje fiksiranje smjernica od strane Unije i rokova za ostvarivanje zajedničkih ciljeva, razvoja pokazatelja i mjerila kao **alata za identificiranje najbolje prakse, prevođenje europskih smjernica u nacionalne planove reformi, kao i praćenje, vrednovanje i recenziju**.

Metoda otvorene koordinacije je **neizravan oblik vladanja koji djeluje kroz ne-hijerarhijsko upravljanje procesima**.

Na lokalnoj razini metoda otvorene koordinacije bi se trebala koristiti kao participativno oruđe za uključivanje svih dionika u proces definiranja potreba, smjernica i ciljeva razvoja socijalne politike i evaluacije njezinih učinaka.

EUROPA 2020 I LOKALNA STRATEGIJA GRADA ZAGREBA PREMA SMJERNICAMA EUROPE 2020

Europa 2020 strategija za pametan, održivi i uključiv rast glavna je europska strategija za ovo desetljeće. Radi se o kompleksnoj strategiji djelovanja na različitim razinama i sa spektrom različitih aktera. U njoj je definirano **5 ključnih ciljeva** na razini Europske unije koji su preneseni i na države članice, a oni su ujedno **povezani sa socijalno-političkom vizijom**. Radi se o: rastu stope **zaposlenosti** na 75% za žene i muškarce u dobnoj skupini 20-64, uključujući veću participaciju mladih, starijih te slabije obrazovanih / obučanih radnika, kao i bolju integraciju legalno nastanjenih migranata; **poboljšanju uvjeta za istraživanje i razvoj**, a posebno s ciljem povećanja kombinirane razine javnog i privatnog ulaganja u taj sektor do 3% BDP-a; **smanjivanju razine stakleničkih plinova** za 20% u odnosu na razinu iz 1990. godine, povećanju udjela obnovljivih izvora energije u energetske potrošnji za 20%, te povećanju energetske učinkovitosti za 20%; **poboljšanju obrazovne razine**, a posebice smanjenjem broja učenika koji prekidaju školovanje na manje od 10% te povećanjem udjela osoba starih od 30-34 godine koji imaju završeno tercijarno ili ekvivalentno obrazovanje na najmanje 40%; **promociji socijalne uključenosti, ponajviše kroz smanjenje siromaštva**, smanjenjem broja osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti za najmanje 20 milijuna. Ovi ciljevi postižu se kroz **7 glavnih inicijativa**: Unija inovacija, Mladi u pokretu, Resursno učinkovita EU, Europska platforma protiv siromaštva, Program za nove vještine i radna mjesta, Industrijska politika za globalizacijsko doba i Digitalni program za Europu.

S ciljem spuštanja europskih i nacionalnih ciljeva na niže razine (regionalne i lokalne) izrađen je priručnik za izradu i implementaciju lokalnih strategija Europe 2020. U priručniku se jasno daju upute kako se izrađuje vlastita vizija Europe 2020 na lokalnoj i/ili regionalnoj razini.

GRADOVI BUDUĆNOSTI – AKCIJA DANAS

Publikacija **URBACT-a II** o ključnim porukama za gradove današnjice koje u svojim 6 odvojenih poglavlja upućuju na najvažnija područja ulaganja u gradskim programima kako bi se pronašli najprimjereniji odgovori na rastuće izazove i pojavu novih rizika u gradovima. Ovim preporukama želi se postići vizija održivog urbanog razvoja kroz **međudjelovanje okolišne, socijalne i ekonomske sfere predstavljene strategijom Europa 2020**. Priručnik predstavlja strategije u područjima: **Podrške mladima u gradovima putem socijalnih inovacija, Izgradnji energetske učinkovitosti u europskim gradovima, Motiviranju mobilne svijesti, Smanjivanju gradova: izazovima i mogućnostima, Više poslova: bolji gradovi i Protiv podijeljenih gradova u Europi.**

Priručnik je dostupan na:

http://urbact.eu/fileadmin/general_library/19765_Urbact_Crosscutting_low_FINAL.pdf

Izveštaji dostupni na:

<http://urbact.eu/en/urbact-capitalisation/outputs/reports-cities-of-tomorrow-action-today/>

EVALUACIJA SOCIJALNIH PROGRAMA I POLITIKA

Kvalitetna evaluacija socijalnih mjera i programa je **nužan preduvjet za njihov daljnji razvitak**. Grad Zagreb je najveći i najrazvijeniji grad u Hrvatskoj. Kao takav njegove socijalne politike su najizdašnije i najobuhvatnije. Međutim manjak evaluacije, kontrole i kriterija čini programe socijalnih politika manje učinkovitima. Slijedom toga teško je procijeniti uspješnost socijalnih programa i ustanoviti kriterije određivanja prioriteta djelovanja. Iako je normativno naznačena važnost evaluacije i bilo je određenih inicijativa da se to područje podrobnije osmisli nedovoljno se djelovalo na **izradi primjerenijih kriterija evaluacije socijalnih mjera i programa** i njihovog dosljednog provođenja.

Razvoj budućih socijalnih politika koje će biti na korist socio-ekonomskom razvoju grada Zagreba ključan je element provedba učinkovitosti postojećih programa i mjera i njihovog provođenja. Evaluacija socijalne politike čini efektivnima i usklađenima sa realnim stanjem i ciljevima razvoja.

SOCIJALNA SLIKA GRADA ZAGREBA

STANOVNIŠTVO

IZAZOVI STARENJA GRADA I AKTIVNO STARENJE

Grad Zagreb se prema demografskim značajkama bitno ne razlikuje od prosjeka Hrvatske, i u većini promatranih pokazatelja prati nacionalne trendove. U Gradu Zagrebu, kao i u Hrvatskoj, najviše su **primjetni procesi starenja stanovništva**. Promjena broja stanovnika starijih od 65 godina prikazuje porast od nešto manje od 2.000 stanovnika te je njihov udio u ukupnom broju stanovništva grada uvećan na **17,8%** što prati i povećanje udjela starijeg stanovništva od 2012. do 2013. godine u Hrvatskoj za 0,3%. **Pokazatelji starenja** iz godine u godinu rastu, a prate se **indeksom starenja, koeficijentom starosti i prosječnom starosti**, a sve praćene vrijednosti se povećavaju, pa je tako indeks starenja Grada Zagreba uvećan za 2%, a koeficijent starosti za 0,3. Ovogodišnja socijalna slika bilježi **negativan prirodni prirast (-0,1)**, te umanjeni vitalni indeks što označava veći broj umrlih od broja rođenih u 2013. godini.

Gledajući demografsku statistiku Grada u proteklih pet godina prvi puta se od 2007. godine bilježi negativan prirodni prirast (-106). Vitalna statistika promatrana prema gradskim četvrtima identificira brzo stareće gradske četvrti u kojima se događa fenomen „odumiranja“ populacije, a radi se o četvrtima **Donji Grad, Gornji grad – Medveščak, Trnje i Novi Zagreb – istok**.

Primjer dobre prakse

Gerontološki centri Grada Zagreba – model aktivnoga i zdravoga starenja

Projekt predstavlja jedinstveni **primjer zdravoga starenja i izvaninstitucionalne skrbi** na području RH koji starijim građanima Zagreba nudi mogućnost **besplatnoga servisa** koji zadovoljava njihove potrebe i omogućava im da što duže ostanu unutar obitelji i u svom prirodnom okruženju. Projekt se provodi **od 2004. godine na 50-ak lokacija**, a nositelji su **9 domova za starije i nemoćne osobe** kojima je osnivač Grad Zagreb. Aktivnosti koje provode, a omogućavaju zadovoljenje primarnih potreba i poboljšanje kvalitete života: pomoć i njega u kući, posudionice ortopedskih pomagala, sportsko-rekreativnih aktivnosti u obliku aerobnih vježbi i medicinske gimnastike radi isticanja važnosti kretanja i aktivnog starenja, kulturno-zabavne i radno-kreativne aktivnosti, informatički tečajevi, plesne večeri i dramske grupe, savjetovališta, tribine, akcije i manifestacije. Koristi se **multidisciplinarni pristup** koji uključuje stručnjake: socijalne radnike, radne terapeute i fizioterapeute, kinezioterapeute, liječnici specijalisti (neurolozi, fizijatri), pravnici i volonteri. Evaluacijom se pokazalo da ovaj model uvelike utječe na **smanjenje osamljenosti i društvene izoliranosti starijih osoba** i potiče veću socijalnu uključenost koja je značajna u očuvanju funkcionalnih sposobnosti.

Pokazatelji koji se odnose na oblike pomoći iz sustava socijalne skrbi, a koji se financiraju iz gradskog proračuna, s druge strane, pokazuju manji broj korisnika novčane pomoći umirovljenicima (smanjen broj korisnika za 1.452 korisnika), no povećao se broj korisnika pomoći i njege u kući za 24 korisnika.

Ukupni broj korisnika mirovina također je u padu za nešto manje od 1.000 korisnika te je njihova prosječna mirovina porasla za nešto manje od 100,00 kuna i iznosi **2.928,85**. Kod starosne mirovine ipak se bilježi porast u broju korisnika (1.890 korisnika starosne mirovine odnosno za 1,3% veći udio korisnika starosnih mirovina u ukupnom broju) dok je broj korisnika obiteljske i invalidske mirovine smanjen. **Prosječni iznosi svih vrsta mirovina u prosjeku su porasli za 54,00 kune od prošle godine.**

Novi podaci praćeni Popisom stanovništva u 2011. godini pratili su **broj stanovnika s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti** te je prema tim pokazateljima **14,5% stanovništva Grada Zagreba ovisno o tuđoj pomoći**, a u toj brojci se nalazi **47,8% (42.794) stanovnica/stanovnika Grada starijih od 70 godina**.

Grad Zagreb omogućava umirovljenicima i starijim osobama od 65 godina s manjim prihodima, odnosno mirovinama (do 3.200,00 kuna) **besplatnu godišnju kartu ZET-a**, te je u 2013. godini to pravo iskoristilo ukupno 76.746 osoba. Ovo pravo osigurano je Odlukom o socijalnoj skrbi iz 2013. godine i omogućava starijoj populaciji grada besplatno korištenje javnog prijevoza, a time i dostupnije druge usluge.

Pokazatelj rastućih potreba starijeg stanovništva grada je i broj zahtjeva za ostvarivanje prava na **smještaj u domove za starije i nemoćne osobe** kojima je Grad Zagreb osnivač. Radi se o zahtjevima za smještaj u jedan od 11 domova u kojima je u 2013. godini ukupno smješteno **3.626 korisnika**. Broj zahtjeva za realizaciju smještaja u **2013. godini je 21.512 zahtjeva**. **Na stalnom smještaju je 27,8% nepokretnih starijih osoba** (1.011). Oblike izvaninstitucijske skrbi (organizirana prehrana, pranje rublja i dnevni boravak) koristi ukupno 1.954 osoba i to u najvećem dijelu **(96,5%) pomoć u organiziranoj prehrani**. U 9 domova za starije i nemoćne osobe provodi se projekt **Gerontoloških centara Grada Zagreba i obuhvaća 7.110 korisnika**. Uz gradske domove u Gradu Zagrebu postoji **21 dom za starije i nemoćne drugih osnivača** te na smještaj u njih čeka **840 osoba**. Na stalnom smještaju se nalazi **1.226 osoba i 40,8% ih je nepokretnih**. Usluge smještaja starijim i nemoćnim osobama pruža i 26 obiteljskih domova, ukupnog kapaciteta za 336 korisnika. Izvaninstitucijski oblici skrbi koje pružaju druge organizacije obuhvaćaju svega 45 korisnika.

Zanimljiv i poticajan podatak je o **informatičkoj pismenosti građana starijih od 60 godina u Gradu Zagrebu**. Naime, starije stanovništvo glavnoga grada (prema podacima Popisa 2011.) informatički je pismenije od prosjeka Hrvatske (24%) te pokazuje kako **više od 40% građana starijih od 60 godina** koristi Internet i elektroničku poštu.

***Primjer dobre prakse
Zaklada Zajednički put***

Zaklada je osnovana 2005. godine Odlukom Skupštine Grada Zagreba te je započela s radom 2008. godine. Ciljevi Zaklade su: sprečavanje zlorabe korištenja imovine osoba starije životne dobi, osiguravanje uslužnih i socijalnih servisa za starije, osiguravanje različitih oblika skrbi o starijima te izgradnja objekata za smještaj i stanovanje starijih osoba.

U svibnju 2012. godine otvorena je **Zajednica stambenih jedinica** gdje su trenutno smještena 3 korisnika organiziranog stanovanja i ona je namijenjena nezavisnom življenju starijih osoba koje žele zadržati samostalan način života i nakon 65 godine, a osmišljena je kako novi dom za samostalne i aktivne starije osobe. **Senior centar - dnevni centar za starije sugrađane** provodi i organizira redovite aktivnosti namijenjene starijim građanima – radionice, tečajevi i predavanja. Osnovan je i **Razvojni centar za osnaživanje prava starijih osoba** u kojem sudjeluju volonteri – studenti društvenih znanosti i redovito održavaju radionice na temu ljudskih prava starijih osoba.

Ubrzani proces starenja gradskog stanovništva obilježje je i drugih europskih gradova te se zbog izazova koje takav proces nameće razvijaju europske strategije, preporuke, direktive usmjerene ka **razvoju uslužnih djelatnosti za starije građane** kao i stvaranju socijalnih inovacija koje najbolje odgovaraju potrebama građana treće dobi. **Europska unija je 2012. godinu posvetila aktivnom starenju i međugeneracijskoj solidarnosti** i time istaknula problem demografskog starenja Europske unije i izazovima koje ono donosi. Inicijative provedene u okviru Europske godine odnosile su se na **zaposlenost starije populacije, posebno njihov potencijalni doprinos društvu; na razvoj modela aktivnog uključivanja starije populacije u društvo; te na aktivno starenje i samostalnost u trećoj dobi**. Starenje, rastući indeksi ovisnosti i manji udio produktivne populacije ugrožavaju priuštivost i održivost javnih proračuna za socijalnu politiku. Zdravstvena politika u preventivnoj sferi te politike aktivnog starenja omogućuju ljudima iskorištavanje vlastitih potencijala te jačaju **njihov doprinos u obliku skrbi za druge ili volonterstva**.

Europska unija je kao rezultat inicijative **Europske godine posvećene aktivnom starenju i međugeneracijskoj solidarnosti** razvila novi pokazatelj – **indeks aktivnog starenja**, koji prati zaposlenost starijih osoba, njihovo sudjelovanje u društvu, neovisan život i prilike koje im nudi **Europsko partnerstvo za inovacije u aktivnom i zdravom starenju**, za procjenu u kojoj mjeri starije osobe mogu ostvariti svoj potencijal.

Neki od značajnijih dokumenata donesenih u novije vrijeme, a tiču se izazova starenja stanovništva Europske unije su:

WHITE PAPER: An agenda for adequate, safe and sustainable pensions Brussels, 16.2.2012, COM(2012) 55 final.

Policy Roadmap for the 2014 Implementation of the Social Investment Package, September 2014 version, European Commission.

Strategija socijalne skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014.-2016. donesena u siječnju 2014. godine ističe kako je pokrenuta inicijativa donošenja Međunarodne konvencije o pravima starijih osoba čija svrha je promicanje, zaštita i osiguranje potpunog i jednakog uživanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda za sve starije osobe, te promocija njihovog urođenog dostojanstva.

Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u RH (2014.-2020.) ističe dva zasebna strateška područja posvećena **skrbi o starijima**, odnosno **pristupu zdravstvenom sustavu i dugotrajnoj skrbi**. Strategijom su starije osobe prepoznate kao **osjetljivije društvene skupine u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti**. Rizik od siromaštva posebno je uvećan kod **staračkih samačkih kućanstava**, a to su većinom ženska kućanstva. Starije osobe prepoznate su kao **ciljane skupine za korištenje mjera aktivne politike zapošljavanja i omogućavanje stručnog osposobljavanja**. Njihov doprinos i potencijal stečenog znanja i vještina tijekom radnog vijeka trenutno je nedovoljno iskorišten resurs. Izazov razvoja dugotrajne skrbi putem jačanja mreža **izvaninstitucijskih oblika skrbi i zdravstvene zaštite u zajednici** dobiva sve više na značaju kako zbog starenja opće populacije tako i starenja braniteljske populacije. Ove ranjive skupine trebaju biti obuhvaćene **programima prevencije** sa osnovnim smjernicama i aktivnostima promicanja zdravih stilova života, pravilne prehrane, povećanja tjelesne aktivnosti, smanjenja pušenja i konzumacije alkohola, te povećanja obuhvata populacije nacionalnim programima ranog otkrivanja raka dojke, debelog crijeva i vrata maternice.

Jedna od glavnih strateških aktivnosti u skrbi o starijima je **unaprjeđenje kvalitete življenja starijih osoba i širenje usluga u zajednici** – zaštitom starijih osoba bez prihoda te starijih osoba s prihodima ispod razine praga rizika od siromaštva; uključivanjem starijih osoba u programe cjeloživotnog učenja te povremenog rada; podizanje razine svijesti o zdravom životu /aktivno starenje/, aktivnije uključivanje OCD-a i drugih dionika u osmišljavanju i provedbi projekata i programa namijenjenih aktivnom starenju te pružanju usluga u zajednici. Druge aktivnosti odnose se na **zakonske promjene koje bi omogućile umirovljenicima dodatnu zaradu kroz rad uz primanje mirovine, ili otvaranje obrta**.

Novi izazov za starije građane predstavlja **primjena novog Zakona o socijalnoj skrbi** (Narodne novine 157/13) prema kojem se zajamčena minimalna naknada pojavljuje kao supstitut prava na pomoć za uzdržavanje, a kriteriji za ostvarivanje toga prava u jednom dijelu su postroženi, tako bismo mogli očekivati jedan dio starijih osoba u riziku gubitka jednog dijela prihoda u obliku stalne socijalne novčane pomoći, a gubitkom ili nemogućnosti ostvarivanja tog prava oni nemaju pravo na pomoć za podmirenje troškova stanovanja. Ujedno starijim građanima pružaju se usluge iz Programa „Pomoć u

kući starijim osobama“ i „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“. Drugo važno pravo koje ostvaruju starije osobe prema Zakonu o socijalnoj skrbi je doplatak za pomoć i njegu te su novim zakonom doneseni jasni kriteriji prema kojima osoba koja ima u vlasništvu drugi stan ili kuću, ili poslovni prostor putem koje može ostvariti prihod nema pravo na tu vrstu novčane pomoći.

Socijalni plan Grada Zagreba 2014.-2020. u svom je konzultativnom procesu izrade prepoznao potrebe i prioritete u područjima razvoja dostupnih usluga zdravstvene zaštite, a tiču se razvoja **izvanbolničke usluge u vezi s mentalnim zdravljem, dostupnosti i priuštivosti patronažne skrbi i usluga zdravstvene njege u kući korisnika te razvoj institucionalnih i izvaninstitucionalnih usluga dugotrajne skrbi**. Po pitanju raznih novčanih naknada koje se mogu ostvarivati u Gradu, a uz potvrdu Centra za socijalnu skrb, predlaže se **revizija korisnika uz analizu dodatnih pokazatelja siromaštva ili rizika od siromaštva**, a time bi takve mjere postale bolje ciljane na starije osobe koje se nalaze u nepovoljnijem položaju uzimajući u obzir i druge socijalne uvjete u kojima žive. Grad Zagreb je Socijalnim planom prepoznao i **potrebe stambenog zbrinjavanja starijih osoba** te ih povezao sa **potrebom izrade nacionalnog programa socijalnog stanovanja**, a što bi u konačnici odgovorilo i na potrebe starijih osoba u osiguravanju održivosti kvalitete stanovanja, a time i kvalitete života u zajednici u kojoj žive.

Izneseni podaci ponajprije ukazuju na činjenicu da će u budućim programima socijalne politike zasigurno trebati više pažnje posvetiti razvoju različitih usluga za starije osobe i njihovo organiziranje u zajednici.

PRIORITETI:

- Daljnji razvoj i ulaganje u izvaninstitucionalne oblike skrbi za osobe starije životne dobi;
- Održavanje kvalitete života i aktivno uključivanje starijih građana u zajednicu kroz programe prijenosa znanja na mlađe generacije;
- Omogućavanje dodatne zarade umirovljenicima kroz ponudu programa obuke o starim zanatima i vještinama radi prijenosa stečenog iskustva na zainteresirane građane;
- Razvoj modela integracije izvaninstitucionalnih oblika skrbi za građane starije životne dobi u oblik ugovorenog partnerstva sa Gradom za pružanje usluga pomoći i njege u kući;
- Procjena kvalitete života i kvalitete stanovanja starijih građana Grada Zagreba;
- Osnivanje klubova za volontere - seniore pri svakom Mjesnom odboru.

KUĆANSTVA I OBITELJI

PLURALIZACIJA OBITELJSKIH OBLIKA

Demografski podaci svjedoče da je u Hrvatskoj **zamjetan proces pluralizacije obiteljskih oblika**, iako manje izražen nego u većini zemalja EU. Stanje hrvatske obitelji ponajprije opisuju negativni demografski trendovi koji su povezani s niskim natalitetom i fertilitetom, starenjem stanovništva te migracijskim kretanjima. U Hrvatskoj se veličina prosječnog hrvatskog kućanstva smanjuje (sve manje članova), dolazi do raspada višečlanih kućanstava, dok se istodobno povećava broj samačkih, dvočlanih i tročlanih kućanstava, opada broj živorođene djece te ubrzano smanjenja broja trećeg i daljnjeg djeteta u obitelji. Nadalje, dolazi do laganog povećanja broja obitelji bez djece, smanjenja parova s djecom, povećanja broja jednoroditeljskih obitelji te do zastoja u stvaranju novih obitelji.

Sve su više prisutni nekad marginalni oblici obitelji i kućanstva, kao što su **jednoroditeljske obitelji, izvanbračne veze, samačka kućanstva, rekonstruirane obitelji** itd.

Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2014.-2020., oslanjajući se na istraživanje UNDP-a i iskustvo u provedbi Zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju razlikuje više područja isključenosti, a jedno od njih je isključenost s obzirom na obiteljsku strukturu (samačka kućanstva, jednoroditeljske obitelji, djeca bez roditeljske skrbi, obitelji s više od dvoje djece).

Na radionicama u procesu izrade Socijalnog plana Grada Zagreba od 2014. - 2020. uočene su **promjene strukture tradicionalne obitelji, složenije obiteljske situacije zbog krize, promjene u vezi s raspadom tradicionalne obitelji i pojave novih socijalnih rizika**. Nadalje, u Socijalnom planu se navodi da je pri izmjenama Odluke o socijalnoj skrbi potrebno poseban naglasak staviti na jednoroditeljske obitelji, samce i male obitelji (od 3 do 4 člana u kućanstvu). Naime, to se procjenjuje neophodnim stoga što je praksa pokazala da su obitelji s više djece u Gradu Zagrebu do sada bile u značajnoj mjeri "zaštićenije" zbog izrazito visokih socijalnih naknada koje ostvaruju osnovom različitih pravnih propisa posredstvom Centra za socijalnu skrb, gradskih ureda, Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i dr. Kod tih se skupina javlja **rizik "zamke nezaposlenosti"**, čime se destimulira traženje zaposlenja i izlazak iz kruga socijalnih pomoći.

Obzirom na dominantan dvohraniteljski model obitelji u Hrvatskoj, ali i određeni udio jednoroditeljskih obitelji, kao i povećanih zahtjeva tržišta rada, **posebno bitnim postaje davanje važnosti mjerama usklađivanja obiteljskih obveza i plaćenog rada**.

U pogledu utjecaja roditeljstva na participaciju na tržištu rada važno je naznačiti da se **rodni jaz u stopi zaposlenosti povećava ako osoba ima djecu te s brojem djece**, posebice one mlađe od 6 godina, što znači da su muškarci s djecom znatno učestalije prisutni na tržištu rada, odnosno dijete u obitelji znatno **manje pogađa očevu karijeru**. Detaljnije analize Ankete o radnoj snazi pokazuju kako imanje svakog slijedećeg djeteta povećava šanse da **žena bude nezaposlena ili neaktivna**. Dodavši činjenicu da jednoroditeljske obitelji u pravilu čine majke s djecom, možemo zaključiti da su u nepovoljnijoj situaciji od muškaraca.

Veliki izazov za različite obitelji u Hrvatskoj predstavlja **rizik od siromaštva**. Stopa rizika od siromaštva (prema kriteriju 60% medijana nacionalnog dohotka) u Hrvatskoj prema posljednjim dostupnim podacima za 2013. godinu iznosila je 19,5%. Nadalje, prema podacima Eurostata za 2013. godinu, Hrvatska je u tom pogledu bila na petom najlošijem mjestu u EU. Prema posljednjim sveobuhvatnim podacima, a koji se odnose na 2012. godinu, stopa rizika od siromaštva iznosila je 20,5%. U kućanstvima bez uzdržavane djece najviše stope rizika od siromaštva u 2012. zabilježene su kod jednočlanih kućanstava, i to kod onih koje čine žene, 42,7%, te kod onih koje čine osobe stare 65 i više godina, za koje stopa rizika od siromaštva iznosi 41,3%. U kategoriji kućanstava s uzdržavanom djecom najviše stope rizika od siromaštva zabilježene su u kućanstvima koja čine jedan roditelj s uzdržavanom djecom, za koje stopa iznosi 40,4%, i u kućanstvima s dvije odrasle osobe s troje ili više djece, za koje stopa rizika od siromaštva iznosi 29,1%. Možemo zaključiti kako usprkos svim

postojećim mjerama obiteljske i opće socijalne politike, **jednoroditeljske obitelji i obitelji s više djece su u iznimno teškom položaju.**

Stupanjem na snagu **Zakona o socijalnoj skrbi** (Narodne novine 157/13), program opće socijalne pomoći naziva se zajamčena minimalna naknada. Zajamčena minimalna naknada priznaje se samcu ili kućanstvu koji nema sredstva za uzdržavanje niti ih nije u mogućnosti ostvariti radom, primitkom od imovine, kao ni od obveznika uzdržavanja, osim ako centar za socijalnu skrb utvrdi da obveznik uzdržavanja nije u mogućnosti davati uzdržavanje. Visina zajamčene minimalne naknade određuju se kao postotak od osnovice. Osnovicu na temelju koje se izračunava iznos zajamčene minimalne naknade određuje Vlada Republike Hrvatske, međutim, do donošenja nove odluke o visini osnovice, na snazi je odredba prema kojoj je trenutna visina osnovice 800 kuna (Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne novine 157/13, čl.274, st.2). Također, novim Zakonom promijenile su se i odredbe koje znatno utječu na visinu te naknade. Uočava se povišenje naknade za samca, no **novim određenjem visine naknade obitelji s više od troje djece stavljaju se u nepovoljniji položaj od dosadašnjeg**, čemu je uzrok vrlo nizak iznos za dijete. Isto tako, **samohrani roditelji su u nepovoljnijoj situaciji, ukoliko imaju više od jednog djeteta, položaj im se pogoršava proporcionalno s većim brojem djece.**

Grad Zagreb je 2001. godine imao nešto **veći broj samačkih kućanstava od hrvatskog prosjeka**, a ta pozicija se dodatno učvrstila i **popisom iz 2011.** gdje se Grad Zagreb ističe sa čak **28,6% samačkih kućanstava**. Usporedimo li Grad Zagreb s drugim županijama, veći udio samačkih kućanstava nalazimo samo u Ličko-senjskoj županiji (29,6%). Gledano po gradskim četvrtima najviše je samačkih kućanstava u četvrtima Donji Grad (38,5%) i Trešnjevka-sjever (36%) i Trnje (35,1%).

U Gradu Zagrebu obitelji u prosjeku imaju manji broj djece nego li u Hrvatskoj. **Prosječan broj članova kućanstva** se tijekom proteklog desetljeća smanjio u Gradu Zagrebu s 2,8 na **2,6**, a u Hrvatskoj s 3,1 na 2,8. Prema posljednjim dostupnim podacima (iz 2011.) u Gradu Zagrebu **50% obitelji čine dvočlane i tročlane obitelji**. Najveći se broj djece u Gradu Zagrebu rađa u bračnim zajednicama. U **izvanbračnim se zajednicama** (Popis 31.ožujka) u **2013. rodilo 15,9% djece** i taj udio iz godine u godinu raste (npr. 1998. godine udio djece rođene izvan braka bio 9,3%, 2011. 14,2%, a 2012. 15,2%). Gledano po gradskim četvrtima najviše se djece izvan braka radilo u četvrti Peščenica - Žitnjak (129), a najmanje u četvrti Brezovica (14) i Podsljeme (22).

Stopa nupcijaliteta u Gradu Zagrebu u **2013.** godini, kao ni u Hrvatskoj, nije osobito velika i iznosila je **4,5 sklopljenih brakova na 1.000 stanovnika**, no za Grad Zagreb je karakteristična nešto **veća stopa divorcijaliteta koja je iznosila 356,7** razvedenih na 1.000 sklopljenih brakova.

U Gradu Zagrebu, prema posljednjim dostupnim podacima iz 2011. godine, bilo je **19,6% jednoroditeljskih obitelji**, dok je Hrvatska u tom pogledu imala 17,1%. U Gradu Zagrebu, od ukupnog broja jednoroditeljskih obitelji majke s djecom činile su 85,3%, a očevi s djecom 14,7%. Zaključno, Grad Zagreb ima **veći udio jednoroditeljskih obitelji nego što je to na razini Hrvatske.**

PRIORITETI:

Ulaganje u programe usklađivanja obiteljskih obveza i plaćenog rada poput usluga čuvanja djece, korištenja predškolskih odgojno-obrazovnih programa i programa jaslica za djecu mlađu od jedne godine;

Daljnje poticanje programa roditeljstva, škola za roditelje;

Usmjeravanje novčanih pomoći višečlanim obiteljima i jednoroditeljskim obiteljima;

Poticanje organiziranja inovativnih programa za razvoj karijera majki; ulaganje u pokretanje posla od i kod kuće.

STANOVANJE

DELOŽACIJE / SOCIJALNO STANOVANJE

Tijekom 2013. godine, Grad Zagreb je temeljem **Odluke o najmu stanova** stambeno zbrinuo **129 obitelji**, a kojima je dodijeljen gradski stan u najam. U svibnju 2012. godine utvrđena je **Konačna lista reda prvenstva** za dodjelu gradskog stana u najam, a po objavljenom Natječaju za dodjelu gradskih stanova u najam iz studenog 2009. godine. Po navedenoj listi, stambeno je zbrinuto **15** podnositelja zahtjeva. Grad je također po **Listi izvan liste reda prvenstva (tzv. prioritetnoj listi)** stambeno zbrinuo **114** obitelji. Ista je izrađena prema obrazloženim mišljenjima o složenim socijalno zdravstvenim uvjetima života podnositelja zahtjeva od strane Gradskog ureda za branitelje te Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom.

Na kraju 2013. godine u Gradu Zagrebu je **1.836 zaštićenih najamoprimaca u gradskim stanovima sa statusom ranijih nositelja stanarskog prava, te je ukupno 2.357 najamoprimaca koji plaćaju zaštićeni najamninu**, a stambeno pitanje su riješili putem Konačne liste reda prvenstva za davanje stanova u najam ili izvan liste radi teškog socijalno-zdravstvenog statusa.

Grad Zagreb od kraja 2012. godine rješava **pitanje legalizacije stambenog statusa osoba bespravno useljenih u gradske stanove**. Do kraja ožujka 2013. godine podneseno je **ukupno 899 zahtjeva** za legalizaciju stambenog statusa te je dosad **pozitivno riješeno ukupno 109 zahtjeva**. U 2013. godini provedeno je 6 i zakazana je 191 ovrha. Ujedno je **visok broj odgođenih ovrha** od strane Grada 173, te 12 sudskih odgoda. Grad je u 2013. godini pokrenuo **19 postupaka radi iseljenja**. Zaključkom Gradonačelnika određeno je **14 otkaza ugovora o najmu Javno najamnog stana**.

Od 01. rujna 2014. godine u primjeni je **novi Ovršni zakon** koji predviđa mogućnost odgode ovrhe na nekretnini na način da ovršenik ponudi unovčenje nekog drugog imovinskog prava kojim bi namirio tražbinu (Čl. 84a, Ovršni zakon). Data je mogućnost ovršeniku da u roku od 8 dana od dostave rješenja o ovrsi na nekretnini predloži sudu **odgodu uz priloženi dokaz o postojanju imovinskog odnosno materijalnog prava** čijom će raspoložbom u cijelosti namiriti tražbinu ovrhovoditelja. Sud će prihvatiti prijedlog ako je **nekretnina prostor u kojem ovršenik stanuje i nužan je za zadovoljavanje njegovih osnovnih stambenih potreba**, te potreba osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati, te ako će se tražbina u cijelosti namiriti iz sredstava dobivenih raspolaganjem ovršenikovom drugom navedenom imovinom. **Namirenje tražbine treba se provesti u roku od jedne godine od rješenja o odgodi ovrhe**. Novim zakonom je određena nadležnost nad prodajom nekretnina u ovrsi (čl 95a) FINI Financijskoj agenciji koja će provoditi postupak ovrhe na

nekretninama od 1. siječnja 2015. Agencija ima pravo naplate predujma za pokriće troškova od strane ovrhovoditelja te ako ti troškovi ne budu uplaćeni u roku Agencija obavještava sud koji obustavlja daljnju ovrhu. Novina je i **postupak utvrđivanja vrijednosti nekretnine i njena prodaja**. Vrijednost se utvrđuje zaključkom suda prema ocjeni nalaza i mišljenja ovlaštenog sudskog vještaka ili procjenitelja, te se sama prodaja obavlja putem elektroničke javne dražbe koju provodi FINA.

Velika novina u **prevenciji beskućništva** je **moгуćnost korištenja nekretnine kroz određeno razdoblje uz plaćanje najma** (čl. 127). To pravo može iskoristiti ovršenik ako dokaže da je nekretnina u ovrsi prostor u kojem ovršenik stanuje i koja je nužna za zadovoljenje osnovnih stambenih potreba ovršenika i uzdržavanih osoba u kućanstvu. **Najam se određuje do godinu dana** od dana donošenja zaključka o predaji nekretnine. Prijedlog o korištenju nekretnine ovršenik predaje sudu u roku od osam dana od dana primitka rješenja o ovrsi. Ako se kupac i najmoprimac (ovršenik) ne mogu sporazumjeti o visini najamnine, visinu najamnine utvrđuje sud u istom ovršnom postupku prema tržišnim cijenama u mjestu u kojem se nekretnina nalazi. **Ovrhovoditelj može osigurati ovršeniku drugu nekretninu** za korištenje koja je dovoljna za zadovoljenje osnovnih stambenih potreba. U tom slučaju sud može odbiti prijedlog ovršenika o najmu u nekretnini koja je bila predmetom ovrhe. Takvo zakonsko rješenje vjerojatno je bilo doneseno pod pritiskom sve većeg broja deložacija u kojima ovršenici ostaju bez jedinog stambenog prostora. Učinci ove mjere bit će vidljivi tek naredne godine.

Također, nekretnina se ne može prodati na prvoj javnoj dražbi ispod četiri petine 4/5 njene utvrđene vrijednosti, a na drugoj ispod tri petine 3/5 vrijednosti. Ukoliko nekretnina ne postigne valjanu ponudu ovrha se obustavlja. Ovrhovoditelju je data mogućnost da u roku od 3 dana nakon završetka druge javne dražbe zatraži založno pravo na nekretnini radi osiguranja tražbine. Nakon prodaja nekretnine sud rješenjem određuje dosudu nekretnine kupcu.

PRIORITETI:

Osmišljavanje programa za stambeno zbrinjavanje u obliku hitnog nužnog smještaja obitelji uslijed deložacija;

Praćenje slučajeva deložacija i rizika od deložacija;

Razvoj preventivnih instrumenata za sprečavanje deložacija.

ODGOJ I OBRAZOVANJE

NEET POPULACIJA, ISPADANJE IZ SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA

NEET-a populacija su oni mladi u dobi od 16 do 24 godina koji nisu u obrazovanju, nisu zaposleni te nisu uključeni u programe obučavanja. Radi se o jednoj od najranjivijih skupina, zapravo o prototipu socijalno isključenih osoba čiju perspektivu treba znatno jasnije odrediti u programima zapošljavanja. NEET-ovci dijele neke ključne karakteristike:

Primjer dobre prakse/socijalna inovacija Udruga Pragma

Udruga Pragma je osnovana 2006. Ona teži ostvarivanju društva socijalne pravde i jednakih šansi u kojem pojedinci, obitelji i zajednice suradnički djeluju. Jedan od strateških ciljeva udruge je promicati pravo na obrazovanje i cjeloživotno učenje - poticati zadržavanje mladih u sustavu obrazovanja.

Udruga je 2014. godine izdala publikaciju **„Potpora mladima, roditeljima i stručnjacima - sprječavanje ranog napuštanja školovanja“** s ciljem upoznavanja roditelja, stručnjaka i donositelja političkih odluka s fenomenom ranog napuštanja školovanja. Ova je publikacija rezultat niza projekata specijaliziranih za pomoć mladima koje Udruga provodi od 2011. godine.

Publikacija je besplatno dostavljena svim srednjim školama u Hrvatskoj i dostupna je na mrežnoj stranici Pragme.

1. *Oni ne akumuliraju ljudski kapital putem uobičajenih kanala;*
2. *Veća je vjerojatnost da su suočeni s više nepovoljnih prilika, poput invaliditeta, niske razine obrazovanja, imigracijskog porijekla ili siromašnoga obiteljskog okruženja;*
3. *Veća je vjerojatnost da su redovito nezaposleni ili da su malo sudjelovali na tržištu rada.*

Životne šanse mladih uvelike ovise o uspješnom prijelazu iz škole na tržište rada. Prema podacima Eurostata za 2013. godinu, Hrvatska se nalazi na trećem mjestu po broju nezaposlenosti **mladih (48,6%)**, odmah iza Grčke i Španjolske, dok se u gradu Zagrebu u razdoblju od 2008. – 2013. **broj nezaposlenih mladih u apsolutnim brojevima više nego udvostručio**. Analize WILCO projekta pokazuju kako lokalno implementirane politike mogu biti od vitalne važnosti za putanje karijera mladih ljudi koji su suočeni sa nesigurnostima. No, kako bi bili učinkoviti programi moraju biti fleksibilni i obuhvatni sa mogućnošću prilagodbe specifičnog sadržaja diferenciranim potrebama i resursima koje mladi ljudi posjeduju.

Neki aspekti mogućeg djelovanja na poboljšavanja statusa NEET populacije u gradu Zagrebu:

- daljnje razvijanje mjere poboljšavanja zapošljivosti mladih poput, dobivanja specifičnih strukovnih vještina putem učenja kroz rad, programa stažiranja...
- razviti sustav poticaja/subvencioniranja lokalnih inicijativa otvaranja radnih mjesta za mlade/poticanja poslodavaca da zapošljavaju mlade
- razvoj strategije lokalne podrške ciljevima Jamstva za mlade.
- podrška tranziciji iz obrazovanja u svijet rada; informiranje, mobilnost, savjetovanje o karijeri...

Ispadanje učenika predstavlja prekid obrazovanja učenika koji je upisao srednjoškolsko obrazovanje, a koji isti nije uspješno završio i nije stekao svjedodžbu nego se ispisao prije završetka upisanog srednjoškolskog programa.

Ispadanje iz sustava srednjoškolskog obrazovanja se postavlja na razini EU politika kao **strateški prioritet**. Europska komisija zagovara završetak započetog obrazovanja, osobito srednjoškolskog kako bi se mladima osigurala konkurentnost na tržištu rada i ekonomska neovisnost što je vidljivo u brojnim dokumentima poput Europa 2020 - Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast, izvještaj Europskog parlamenta o Paktu o socijalnom ulaganju, kao i **izvještaj Europske komisije Reducing early school leaving**. Međutim u Hrvatskoj ispadanje učenika još nije konstruirano kao socijalni problem.

Prema evidencijama srednjih škola u gradu Zagrebu u razdoblju od školske godine 2006./2007. do 2011./2012. najveći udio ispalih učenika u odnosu na upisane evidentiran je u strukovnim školama i iznosi 6,2-8,1%, pri čemu su učenici bitno zastupljeniji od učenica (do tri puta više). Prema istraživanju provedenom od strane CERANEO-a o percepciji stručnih suradnika o ispadanju najčešća tri uzroka ispadanja učenika iz srednje škole su negativne ocjene, visok broj neopravdanih sati i problemi u ponašanju učenika. Mogućnosti ispalih učenika da se ponovno uključe u sustav obrazovanja stručni suradnici procjenjuju vrlo slabima, a mogućnosti njihova ulaska u svijet rada slabima. Prema mišljenju stručnih suradnika preventivne aktivnosti vezane uz ublažavanje rizika ispadanja učenika i smanjivanje broja ispalih učenika iz srednjih škola bi trebale biti usmjerene na individualnom radu s učenikom, boljoj suradnji s obitelji učenika i s centrom za socijalnu skrb te pravovremenom otkrivanju rizika od ispadanja.

Neki aspekti mogućeg djelovanja na poboljšavanja statusa mladih koji ispadaju iz srednjih škola u Zagrebu:

1. U strateškim dokumentima postoji manjak prepoznavanja i valoriziranja problema ispadanja - osvijestiti značaj problema i učiniti ka dijelom prioriteta politika
2. Sustav prevencije i programa pomoći je sasvim nerazvijen - razviti strategije prevencije i preventivne programe
3. Povećanje broja stručnjaka u školama i njihovo kontinuirano obrazovanje
4. Postoji također kronični manjak istraživanja - poduprijeti istraživanja, posebno kvalitativnih akcijska i longitudinalna kako bi se došlo relevantnih empirijskih činjenica.

U odnosu na prošlu godinu vidimo blago povećanje broja dječjih vrtića, uslijed povećanja broja državnih vrtića, kao i broja djece u dječjim vrtićima i ukupno zaposlenih. U gradu Zagrebu se kontinuirano **povećavaju kapaciteti predškolske skrbi za djecu**. Pokrivenost uslugama predškolske skrbi znatno je viša nego li općenito u Hrvatskoj. Broj osnovnih škola se nije mijenjao, tek se nešto smanjio ukupnih učenika u njima. Jedino bilježimo porast umjetničkih osnovnih škola sa 12 na 15 isključivo zaslugom 4 privatno osnovane umjetničke škole. Broj srednjih škola i učenika u njima se neznatno povećao. **Broj ponavljača** se u odnosu na prošlu godinu smanjio u osnovnim školama sa 103 na 82 dok se u srednjim broj povećao na **1.016** što je 2,5% svih upisanih učenika u odnosu na 939 (2,3% od ukupno upisanih učenika) ponavljača prošle godine. **Broj upisanih studenata 2013. godine** u usporedbi s 2012. bio je nešto veći i na razini Hrvatske (za 4,8%) i u Gradu Zagrebu (za 3,1%). No, s druge strane iz godine u godinu se broj diplomiranih studenata smanjuje kako u Hrvatskoj općenito (4,6%) tako i u nešto većem postotku u Gradu Zagrebu (7%).

Grad Zagreb još uvijek **stipendira relativno mali broj učenika i studenata**.

U 2013. godini je stipendirano ukupno 848 učenika i studenata, što je **smanjenje** u odnosu na prošlu godinu kada je taj broj bio 908. Od toga je stipendirano: 181 učenika koji se obrazuje za deficitarna zanimanja za potrebe obrtništva (260 prošle godine); 462 nadarenih učenika i studenata; samo 1 učenik srednjih škola nagrađenih na međunarodnim natjecanjima; 37 učenika i studenata s invaliditetom (od čega 16 novih stipendista iz natječaja za 2013. godinu), a 36 ih je stipendirano 2012. godine; te 46 učenika i studenata slabijeg socijalnog statusa u 2013. godini, dok ih je u 2012. godini bilo 26.

Novčana pomoć koja se dodjeljuje temeljem Programa javnih potreba učeničkog i studentskog standarda te sredstava za pomoć djeci zagrebačkih branitelja poginulih ili nestalih u Domovinskom

ratu je dodijeljena za 113 djece zagrebačkih branitelja te 19 stipendija za pripadnike romske manjine (17 učenika i 2 studenta) kao kategorije koje nije bilo prošle godine a potencijalno može imati značajan utjecaj za životne šanse Romske djece.

Zaključak:

Programi predškolskog odgoja i obrazovanja ključni su kao oblik **rane intervencije** u nošenju s izazovima s kojima se suočavaju djeca u nepovoljnom položaju, kao i za uklanjanje zapreka sudjelovanju roditelja na tržištu rada. Nužno je daljnje razvijanje programe podrške roditeljstvu i razvijanje besplatnih edukativnih, rekreativnih i druge sadržaje za djecu kao i bolje sadržaje te infrastrukturu za provođenje slobodnog vremena.

Ulaganje u programe namijenjene **NEET populaciji i mladima** koji ispadaju iz srednjoškolskog obrazovanja, posebice u suradnji sa organizacijama civilnog društva, vidimo ključnima za rano poticanje i razbijanje međugeneracijskog prijenosa nepovoljnog položaja te naslovljavanje ozbiljnog problema nezaposlenosti mladih. Predlaže se i daljnje **povećanje obuhvata stipendiranja učenika i studenata**, posebice onih iz skupina u socijalnim rizicima.

U tim kao i drugim dijelovima odgoja i obrazovanja javljaju se **nove mogućnosti potpore razvoju i podršci socijalnih inovacija** u području te mogućnosti iskorištavanja EU natječaja, posebice Europskog socijalnog fonda za financiranje projekata.

ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST

NEZAPOSLENOST MLADIH

Nezaposlenost mladih sve je veći problem u EU, a taj je problem u Hrvatskoj još izraženiji. Prema podacima Eurostata, Hrvatska se nalazi **na trećem mjestu** po broju nezaposlenosti mladih (**48,6%**), odmah iza Grčke i Španjolske. Nezaposlenost u mladoj dobi može imati negativan utjecaj u kasnijoj dobi, kao što su niže razine plaće, slabiji izgledi za sigurno zaposlenje i ostvarivanje karijere, te predstavlja rizik za dugotrajnu nezaposlenost i socijalnu isključenost. Nezaposleni mladi u Hrvatskoj u posljednjih nekoliko godina suočeni su s problemom **integracije u društvo**. Motiviranost za školovanje se smanjuje, devijantno ponašanje se povećava, odljev mozgova proporcionalno raste, a buduća potrošnja se smanjuje što pokreće daljnji krug sveobuhvatne nezaposlenosti. Visoka nezaposlenost mladih rezultat je **gospodarske krize, nedostatka radnih mjesta, ukupnog smanjenja broja zaposlenih, te nesigurnosti prilikom zaposlenja**. Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) **mladom nezaposlenom osobom smatra osobu u dobi od 15 - 29 godina života** koja je sposobna ili djelomično sposobna za rad, koja nije u radnom odnosu, aktivno traži posao i raspoloživa je za rad.

Jamstvo za mlade novi je pristup rješavanju nezaposlenosti mladih u okviru kojeg sve osobe **mlađe od 25 godina unutar četiri mjeseca** od završetka školovanja ili gubitka prethodnog zaposlenja dobivaju kvalitetnu i konkretnu ponudu bez obzira na to jesu li prijavljeni na zavod za zapošljavanje ili ne. Kvalitetna ponuda podrazumijeva ponudu za posao, praksu, pripravništvo ili za nastavak obrazovanja te mora biti prilagođena pojedinačnim potrebama i situaciji. Države EU-a prihvatile su načela programa Jamstvo za mlade **u travnju 2013.** godine. Hrvatska je također, pristupanjem EU prihvatila Jamstvo za mlade, kao **ključnu smjernicu** poboljšanja položaja mladih na tržištu rada i osiguranja njihove budućnosti, te smanjenja rastućeg broja mladih nezaposlenih osoba. Slijedom toga, Hrvatska je izradila **Nacionalni plan provedbe programa Jamstvo za mlade** (<http://www.mrms.hr/wp-content/uploads/2014/04/implementation-plan-yg.pdf>).

Jedan od ciljeva **Nacionalnog programa za mlade 2014.-2017.** je olakšati **integraciju mladih na tržište rada** kroz osiguranje uvjeta za učenje mladih na radnom mjestu, jačanje kapaciteta ključnih dionika na tržištu rada u području učenja na radnom mjestu kroz razmjenu iskustava sa stranim partnerima, poticanje dionika na tržištu rada na partnerski pristup unapređenju uvjeta za zapošljavanje i **poduzetništvo mladih, osnaživanje udruga mladih i za mlade kao dionika na tržištu rada**, s naglaskom na provedbu Jamstva za mlade, te izradu i provođenje novih te unapređenje postojećih mjera za aktiviranje i zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih mladih.

Socijalni plan Grada Zagreba 2014.-2020. navodi kako treba doprinijeti povećanju zaposlenosti, posebno zaposlenosti mladih **s naglaskom na prevenciji** koja umanjuje potrebu za kasnije pasivnim mjerama, pojednostavljenju naknada i boljoj usklađenosti s nacionalnim politikama zapošljavanja i socijalne zaštite te daljnjem jačanju politike usmjerene prema djeci kojima se ulažući u djecu **prekida krug socijalne deprivilegiranosti**.

Iako je situacija glede stope nezaposlenosti uvijek nešto bolja u Gradu Zagrebu nego u Hrvatskoj općenito, a i u ostalim županijama, ipak Grad Zagreb ima **relativno velik broj nezaposlenih osoba (46.588)**. Stopa registrirane nezaposlenosti, koja se povećava od 2009. godine, nastavila je rasti i u 2013. godini, iako nešto manjim intenzitetom nego prethodne godine. Registrirana nezaposlenost povećala se u promatranoj godini u dobnoj skupini starijih od 60 godina, no općenito dobna struktura nezaposlenih osoba slična kao i prošle godine. Problem visoke nezaposlenosti mladih osoba, posebno onih **u dobnoj skupini od 20 do 29 godina**, vidljiv je u udjelu ukupne nezaposlenosti i čini **27,3% svih registriranih nezaposlenih osoba**.

Kao posljedica gospodarskih kretanja od 2008. do 2013. godine, **broj nezaposlenih u Gradu Zagrebu neprestano raste**. Tako je krajem prosinca 2008. u Zagrebu registrirano 26.184 nezaposlenih, dok je **krajem prosinca 2013. registrirano 46.588 nezaposlenih** (13,5% od ukupno nezaposlenih u RH). Dakle, možemo reći kako je **u Gradu Zagrebu zadnjih 5 godina zamijećen ukupan porast registrirane nezaposlenosti od 43,8%**.

Zabrinjavajuće stanje nezaposlenosti je ono u dobi od 15 do 29 godina. U Gradu Zagrebu, u razdoblju od 2008.-2013. godine, **ukupan porast nezaposlenosti u ovoj dobnoj skupini iznosio je 105,5% (sa 7.137 na 14.665)**, dok je u Hrvatskoj taj porast iznosio 59% (sa 71.227 na 113.200). U skupini nezaposlenih u dobi od 15 do 24 godine broj mladih također je gotovo udvostručen, a posebno zabrinjava **nezaposlenost u dobnoj skupini od 25 do 29**, koja je **porasla za 120,2% (s 3.227 na 7.105)**.

U 2012. godini u Gradu Zagrebu mladi u dobnoj skupini od 15 do 29 godina ukupno su činili 32,3% nezaposlenih, da bi se taj postotak **u 2013. godini spustio na 31,6%**. No, **ne možemo govoriti o značajnijoj promjeni**. Odnosno, u 2012. godini mladi u dobnoj skupini od 15 do 24 godine činili su ukupno 16,4% nezaposlenih, a mladi u dobnoj skupini od 25 do 29 godina 15,9%, da bi se ti postoci snizili u 2013. godini na 16,3%, odnosno 15,3%. Zaključno Grad Zagreb ima više registriranih nezaposlenih u dobnoj skupini od 25 do 29 godina u odnosu na Hrvatsku.

U obrazovnoj strukturi nezaposlenih najbrojnije su bile **osobe sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazijom** (15.666 ili **33,6%**), a slijede osobe sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju do 3 godine i školom za KV i VKV radnike (11.759 ili 25,2%), osobe sa završenom osnovnom školom (7.439 ili 16,0%), **osobe sa završenim fakultetom i**

akademijom (6.762 ili 14,5%), osobe s prvim stupnjem fakulteta, višom školom i stručnim studijem (3.680 ili 7,9%), te osobe bez škole i s nezavršenom osnovnom školom (1.282 ili 2,8%). Valja istaknuti podatak kako na razini Hrvatske prema obrazovnoj strukturi nezaposlenih, osobe sa završenim fakultetom i akademijom čine 6,4% nezaposlenih osoba, dok je taj podatak za Grad Zagreb kao što smo ranije spomenuli značajno veći (14,5%).

U dobnoj skupini od 15 do 29 godina s obzirom na spol nezaposlenih prevladavaju ženske osobe (52,1%). Prema obrazovnoj strukturi najbrojnije su bile osobe sa završenom srednjom školom (61%), a slijede osobe sa završenim fakultetom i akademijom (19%), osobe s prvim stupnjem fakulteta, višom školom i stručnim studijem (11,1%), te osobe sa završenom osnovnom školom (7,8%) i na kraju osobe bez škole (1,4%).

Zaključak:

Problem nezaposlenosti mladih potrebno je učiniti prioritetom politike zapošljavanja Grada Zagreba. Kategorija najugroženijih skupina na tržištu rada u Hrvatskoj **mlade su osobe s visokom stručnom spremom, osobe upravo pristigle s fakulteta, bez radnog iskustva.** Na razini Grada Zagreba u 2013. godini mladima je vidno sve teže pronaći posao, usprkos visokom obrazovanju, posebice u struci za koju se obrazuju.

Grad Zagreb je zbog svoje veličine te činjenice gravitiranja sve većeg broja stanovnika upravo suočen sa specifičnim problemima kada se radi o nezaposlenosti i zapošljavanju. U Gradu Zagrebu potrebno je **podizati svijest o važnosti stažiranja među poslodavcima i mladima** te poticati poslodavce na **vrednovanje staža kao relevantnog radnog iskustva.** Omogućiti obavljanje volonterske prakse u upravnim tijelima Grada Zagreba i ostalim ustanovama kojima je osnivač Grad Zagreb kao i uvažavanje i vrednovanje volonterskog staža pri budućem zapošljavanju.

EKONOMSKI POKAZATELJI

ENERGETSKO SIROMAŠTVO I ZADUŽENOST GRAĐANA

Neučinkovit i nedjelotvoran **sustav subvencija najamnina i troškova stanovanja u Hrvatskoj** dio kućanstava vodi u energetska siromaštvo. Naime, postojećim **Zakon o socijalnoj skrbi** reducirana su **prava za podmirenje ove potrebe.**

Naknada za troškove stanovanja odnosi se na najamninu, komunalne naknade, električnu energiju, plin, grijanje, vodu, odvodnju i druge troškove stanovanja u skladu s posebnim propisima. Međutim, pravo na naknadu za troškove stanovanja priznaje se korisniku zajamčene minimalne naknade. Pravo na naknadu za troškove stanovanja priznaje jedinica lokalne samouprave, odnosno Grad Zagreb do iznosa polovice iznosa zajamčene minimalne naknade priznate samcu, odnosno kućanstvu utvrđene prema odgovarajućem članku zakona.

Jedinica lokalne samouprave, odnosno Grad Zagreb može odobriti naknadu za troškove stanovanja i do iznosa sredstava iz članka 30. stavka 1. zakona kada se po mišljenju centra za socijalnu skrb samo na taj način može izbjeći odvajanje djece od roditelja.

Samcu ili kućanstvu korisniku zajamčene minimalne naknade koji se grije na drva priznaje se pravo na troškove ogrjeva na način da mu se jednom godišnje osigura 3 m³ drva ili odobri novčani iznos za

podmirenje tog troška u visini koju odlukom odredi nadležna jedinica područne (regionalne) samouprave, odnosno Grad Zagreb.

Broj korisnika pomoći za podmirenje troškova stanovanja iz godine u godinu raste te **je broj korisnika u Zagrebu u 2013. godini bio 2.049, što je za 5,8% više korisnika negoli u 2012., odnosno 15,2% više nego u 2011. godini.** Zabilježen je i povećan broj korisnika pomoći za ogrjev u odnosu na prošlu godinu za 40 korisnika (ukupno 923 korisnika), odnosno za 4,3%.

Novim Zakonom pravom na naknadu za troškove stanovanja nisu obuhvaćene osobe koje imaju unajmljen stan za **koji nemaju sklopljen ugovor o najmu stana s najmodavcem** kao ni prijavu prebivališta na adresi stanovanja, a unatoč činjenici što koriste zajamčenu minimalnu naknadu pri Centru za socijalnu skrb. Na žalost, time postaju jedna od **najranjivijih društvenih skupina.**

Temeljem **Zakona o energiji** (Narodne novine 120/2012, 14/2014), Vlada je trebala donijeti uredbu kojom se, sukladno direktivama EU, **treba definirati energetska siromaštvo kao i mjere pomoći kojima bi se to siromaštvo ublažilo.**

Područje podmirivanja stambenih potreba bez odgovarajućih mjera stavljat će sve veći broj siromašnih kućanstava pred **nove socijalne rizike.** Ovo je uvjetovano rezidualnim kriterijima za ostvarivanje prava na subvencije i neprovedbom odgovarajuće europske direktive.

Grad bi Zagreb trebao preuzeti inicijativu glede provede EU direktive i **zalaganja za više cenzuse za ostvarivanje ovih prava,** a kako bi time doprinio u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina.

Veliki problem u Hrvatskoj, a tako i u glavnom gradu, predstavlja **zaduženost građana,** u smislu nemogućnosti plaćanja dospjelih potraživanja. Građani duguju najviše bankama, teleoperaterima i komunalnim tvrtkama. U 2013. godini izglasan je **Zakon o naplati poreznog duga fizičkih osoba** te je njime omogućeno građanima plaćanje poreznog dugovanja na osnovi javnih davanja putem reprogramiranja duga i otpisa kamata ukoliko se glavnica dugovanja uplati jednokratno. U tijeku je izrada modela i za otpis / oprost dugovanja građana i prema privatnom sektoru ukoliko su dugovanja manja te se osobe nalaze u posebno teškom socijalnom statusu, a uslijed duga su im blokirani računi. Prema podacima iz prosinca 2013. godine ukupan dug građana u Hrvatskoj iznosio je 127,4 milijarde kuna. U prosincu 2013. godine broj blokiranih računa građana radi nepodmirenih naloga bio je nešto manji od 300 tisuća. Građani suočeni s problemom nemogućnosti plaćanja preuzetih obveza ulaze u sve veće zaduživanje te se suočavaju i sa neredovitim plaćanjem računa za struju, vodoopskrbu, grijanje, komunalnu naknadu i time potencijalno ulaze u energetska siromaštvo i izlažu se riziku isključivanja sa opskrbe mreže. Zaduzenost građana i nemogućnost otplaćivanja preuzetih finansijskih obveza poput kreditnih ugovora (posebice stambenih kredita) radi gubitka posla i uslijed toga promjene socijalnog statusa, **predstavlja novi socijalni rizik koji bi mogao dovesti do gubitka „krova nad glavom“, porasta broja beskućnika i novog vala korisnika socijalnih pomoći,** a time će i pritisak na lokalne socijalne proračune biti veći i zahtijevat će nove modele i koncepte suočavanja sa novim siromaštvom.

Prema podacima Porezne uprave, središnjeg ureda u Zagrebu, u 2013. godini zaprimljeno je ukupno **8.036 zahtjeva fizičkih osoba za reprogram duga i otpis kamata,** a prema Zakonu o naplati poreznog

duga fizičkih osoba (Narodne novine br. 55/13). Porezni dug je dospjeli nenaplaćeni dug nastao s osnove poreza, doprinosa i drugih javnih davanja. Zakonom je omogućeno reprogramiranje duga građana i otpis kamata ukoliko se glavnica duga uplaćuje jednokratno. U Zagrebu je od ukupnog broja zahtjeva zaprimljeno **25% zahtjeva i riješeno ih je 84,3%**. Udio **odobrenih reprograma** u ukupnom broju usvojenih zahtjeva je **89,4%** te pokazuje kako velika većina građana nije bila u mogućnosti koristiti model otpisa kamata na osnovi duga u cijelosti već su ugovorili reprogramiranje dugovanja. Ukupno dugovanje građana prema podacima Područnog ureda Porezne uprave u Zagrebu, a za koje je tražen model reprogramiranja i otpisa kamata, iznosilo je **nešto više od 752 milijuna kuna** te je njegov udio, prema ukupnom dugovanju zaprimljenih zahtjeva, bio 26,3%.

Zaključak:

Definiranje energetski siromašnih kućanstava i osiguravanje energetskog minimuma za građane slabijeg materijalnog statusa;

Sprečavanje isključenja kućanstava sa osnovnih energetskih trošila, vode, struje i grijanja;

Osmišljavanje programa otpisa duga od strane Grada za dugovanja prema gradskim službama.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

AKTIVNOSTI PREVENCIJE I OČUVANJA ZDRAVLJA

Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020. je krovni dokument koji utvrđuje kontekst, viziju, prioritete, ciljeve i ključne mjere u zdravstvu Republike Hrvatske u predstojećem razdoblju. Prema Strategiji navode se sljedeći prioriteti: razvoj informatizacije i eZdravstva, jačanje i bolje korištenje ljudskih resursa u zdravstvu, jačanje upravljačkih kapaciteta u zdravstvu, reorganizacija ustroja i djelovanja zdravstvenih ustanova, poticanje kvalitete u zdravstvenoj zaštiti, jačanje preventivnih aktivnosti, očuvanje financijske stabilnosti zdravstva i suradnja s drugim resorima i društvom u cjelini.

Planom zdravstvene zaštite Grada Zagreba iz prosinca 2014. godine se ostvaruju prava, obveze, zadaće i ciljevi na području zdravstvene zaštite Grada Zagreba. Prema navedenom Planu zdravstvene potrebe građana od posebnoga interesa za Grad Zagreb su: **promicanje zdravlja, prevencija bolesti, rano otkrivanje bolesti, dijagnostika, liječenje i rehabilitacija kroničnih nezaraznih bolesti** (bolesti srca i krvnih žila, bolesti dišnog sustava, zloćudne novotvorine, šećerna bolest, ozljede i trovanja, mentalno zdravlje, zaštita i očuvanje oralnog zdravlja, pretilost), **promicanje prava pacijenata, suzbijanje i sprječavanje zaraznih bolesti, cijepljenje, osiguranje zdravog okoliša** (zrak, voda, tlo, buka, zdravstvena ispravnost hrane, predmeta koji dolaze u dodir s hranom i predmeta opće uporabe, određivanje prisutnosti GMO u hrani, stočnoj hrani i sjemenju, smanjenje rizika izlaganja zračenju, sigurna dispozicija otpada, utjecaj klimatskih promjena na zdravlje uključujući i štetno djelovanje ultravioletnog sunčeva zračenja na zdravlje).

Tijekom procesa konzultacija i radionica socijalnog planiranja Grada Zagreba, istaknut je poseban interes za **mjere promicanja zdravlja i prevencije u kontekstu politike socijalnog uključivanja i suzbijanja siromaštva**. To su posebno one mjere koje trebaju promicati jednakost u zdravstvu te biti

usmjerene na ranjive skupine u populaciji djece i mladih u riziku ili rizičnog ponašanja, starije osobe, te osobe u većem riziku socijalnog isključivanja beskućnika, osoba s invaliditetom, posebno osoba s problemima mentalnog zdravlja, ovisnika o drogama i alkoholu te osoba romske nacionalnosti i drugih koje su ujedno i najčešće korisnici sustava socijalne skrbi ili specifični korisnici socijalno-zdravstvenih usluga.

Usporedimo li Grad Zagreb i Hrvatsku po uzrocima smrtnosti prema podacima za 2013. godinu, struktura uzroka je podjednaka, samo što su **stope u Gradu Zagrebu nešto više kod bolesti novotvorina, bolesti dišnog sustava i endokrine bolesti, bolesti prehrane i metabolizma**, a niže kod bolesti cirkulacijskog sustava, ozljede, trovanja i neke druge posljedice vanjskih uzroka, bolesti probavnog sustava. Prema dostupnim podacima, moglo bi se reći da se Zagreb ni po čemu posebnom ne izdvaja po zdravstvenim pokazateljima od drugih većih urbanih sredina. Bolesti su dijelom posljedica i načina života, ambijenta te običaja.

S **419,2 liječena ovisnika** na 100.000 odraslih stanovnika, Grad Zagreb se nalazi **znatno iznad** hrvatskog prosjeka (272,3 liječena ovisnika na 100.000). Udio prvi put liječenih osoba u ukupnom broju liječenih osoba se blago povećao u usporedbi s 2012. godinom kada je iznosio 15,8% na 17,4%. Usporedimo li Grad Zagreb s ostalim županijama, vidimo da veći problem ovisnosti pokazuju Istarska (567,3), Zadarska županija (513,2) i Šibensko-kninska županija (456,8).

Pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo vodi se **registar osoba s invaliditetom**. U Gradu Zagrebu živi 90.461 osoba s invaliditetom (48.238 muškaraca (53%) i 42.223 žena (47%)) što čini 11,5% ukupnog stanovništva Grada. Najveći broj osoba s invaliditetom (48%) je u radno aktivnoj dobi. Invaliditet je prisutan u svim dobnim skupinama, a u 11% prisutan je u dječjoj dobi. Grad Zagreb je ispod prosjeka za ukupnu

prevalenciju te prevalenciju u radno aktivnoj dobi, a iznad prosjeka za prevalencije u dobnim skupinama i 0-19 i 65+. Iako je to najveći apsolutni broj u Hrvatskoj, stavimo li taj broj u omjer s ukupnim brojem stanovnika, možemo vidjeti da daleko veći broj osoba s invaliditetom ima Krapinsko-zagorska županija, dok Grad Zagreb zauzima središnje mjesto u usporedbi s drugim dijelovima Hrvatske te spada među one županije u kojima je udio nešto manji nego u Hrvatskoj općenito.

Prema dostupnim podacima o obrazovanju 48% osoba s invaliditetom nema završenu osnovnu školu ili ima samo osnovnoškolsko obrazovanje, 37% ima srednju stručnu spremu dok je **7% osoba s visokom ili višom stručnom spremom**. Specijalno obrazovanje nalazimo kod 8% osoba s invaliditetom. Prema podacima, novoformirane **baze zaposlenih osoba s invaliditetom**, u Gradu

Primjer dobre prakse

URIHO – Ustanova za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom

URIHO je razvio i unaprijedio proces rada, profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja putem **Virtualne radionice, kontaktnog (call) centra i IN portala**. **Virtualna radionica** ima cilj povećanje zapošljivostu dugotrajno nezaposlenih osoba s invaliditetom kroz osposobljavanje za administrativno-računovodstvena zanimanja. Oko 60% polaznika se zapošljava nakon obuke.

Uspostava Kontaktnog (call) centra nastavlja aktivnosti projekta „Obrazovanje i osnaživanje učenika s tjelesnim oštećenjem i oštećenjem vida za integraciju na tržištu rada”.

IN Portal – prvi *news* portal za osobe s invaliditetom s cilje senzibilizacije šire javnosti za probleme osoba s invaliditetom i stvaranje medijske platforme za promociju projekata, objavu natječaja za zapošljavanje osoba s invaliditetom, informiranje o profesionalnoj rehabilitaciji i orijentaciji, te savjetovanje.

Zagrebu je **3.540 zaposlenih (zaposleni, privremeno radno nesposobni) osoba s invaliditetom** s 54% udjelom muških i 46% udjelom ženskih osoba. Osobe s invaliditetom, prema dostupnim podacima sustava socijalne skrbi, u najvećem broju (80,4%) žive u obitelji dok ih oko 13,9% živi samo, a 0,5% ima udomitelja ili skrbnika. U ustanovama boravi 786 osoba s invaliditetom. U Gradu Zagrebu je **40 beskućnika koji su osobe s invaliditetom**. U nezadovoljavajućim uvjetima stanovanja živi oko **15% osoba s invaliditetom** (HZJZ, 2014.).

Zaključak:

Financiranje **preventivnih programa vezanih za očuvanje zdravlja** smatra se dobrim ulaganjem i može smanjiti visoke dugoročne troškove liječenja.

Promocija **zdravih stilova života i očuvanja okoliša** radi prevencije bolesti i očuvanja zdravlja treba biti okosnica planiranja zdravstvenih mjera posebno u urbanom kontekstu gdje već postoje statistički pokazatelji prevalencije određenih bolesti.

Broj liječenih ovisnika pokazatelj je daljnje potrebe razvijanja preventivnih programa, posebno u odgojno-obrazovnom sustavu, ali i za osobe u radno aktivnoj dobi izložene povećanim stresovima uzrokovanim sve većim zahtjevima na poslu i uravnoteženja sa privatnim životom i obiteljskim obvezama.

Zapošljavanje osoba s invaliditetom u gradskim ustanovama i gradskoj upravi potrebno je i dalje poticati te pronaći modele poticaja u privatnom sketoru kroz sufinanciranje plaća ili smanjenje poreznih izdataka za potencijalne poslodavce.

Grad Zagreb ima najveći broj beskućnika, te se njihov broj svakodnevno povećava. Predlaže se uvođenje **sistematskih pregleda beskućnika i beskućnica te mapiranje njihova zdravstvenog stanja** radi izrade modela redovitih preventivnih pregleda i eventualnog upućivanja oboljelih u zdravstvene ustanove. Time bi se smanjili i mogući budući visoki troškovi liječenja osoba koje žive u beskućništvu.

SOCIJALNA ZAŠTITA

DJEČJE SIROMAŠTVO

Socio-ekonomska krize koja traje posljednjih godina značajno je negativno utjecala na dobrobit i socijalnu sigurnost djece u ranjivim životnim okolnostima te naglasila problem dječjeg siromaštva. Bez intervencija **u cilju izjednačavanja šansi za djecu** iz siromašnih obitelji, uključujući jednake šanse u obrazovanju, dječje siromaštvo postaje začarani krug koji je teško prekinuti (Vijeće Europe, 2014). Preporuke Vijeća Europe zemljama članicama (2014.) te Europske komisije (2013.a) naglašavaju prioritete smanjenja dječjeg siromaštva u političkom odlučivanju, uključujući primjerena proračunska sredstva za sustave socijalne zaštite, kako bi bili učinkoviti, temeljeni na jasnim ciljevima mjera i ciljanih skupina.

Mjere smanjenja nejednakosti u ranoj životnoj dobi prepoznaje se kao važno sredstvo smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti, čija se prevencija najučinkovitije postiže kombinacijom potpora roditeljima u pristupu tržištu rada uz primjerene dohodovne potpore te pristupa uslugama, poput kvalitetnog predškolskog odgoja i obrazovanja, zdravstvenih i socijalnih usluga te stanovanja (Europska komisija, 2013.a).

Europska komisija (2013.a) i Vijeće Europe (2014.) prepoznaju problem i zagovaraju intervencije u cilju smanjenja dječjeg siromaštva. One obuhvaćaju slijedeće ključne razine:

- a) omogućavanje obiteljima pristup resursima i sudjelovanje roditelja na tržištu rada te osiguranje primjerenih životnih uvjeta;
- b) smanjivanje nejednakosti u ranoj životnoj dobi, kroz ulaganje u ranu skrb i obrazovanje, unapređenje uloge obrazovanja u izjednačavanju šansi, poboljšanje zdravstvenih sustava u podmirenju potreba djece u nepovoljnim životnim uvjetima, omogućavanje sigurnog i primjerenog životnog okružja djeci te jačanje obiteljskih potpora i kvalitete alternativne skrbi;
- c) promocija prava djece na sudjelovanje u rekreacijskim, sportskim i kulturnim aktivnostima, kao i u donošenju odluka koje ih se tiču.

U suvremenim socijalno-političkim diskursima, ulaganje u djecu prepoznaje se i zagovara kao socijalno ulaganje, s jasnim povratom u vidu akademskog postignuća i kasnijeg položaja na tržištu rada. Posebice se zagovara ulaganje u programe ranog razvoja djece koja dolaze iz rizičnih skupina, između ostalih, djeca iz obitelji u riziku od siromaštva ili drugih socijalnih rizika (Babić, 2013.). Pokazuje se kako su stope rizika od siromaštva veće u kućanstvima s jednim roditeljem s djecom te u kućanstvima s troje i više uzdržavane djece (Vlada RH, 2007.).

Pored uloge formalnih usluga, ulaganje u djecu treba uključivati i neformalnu sferu obitelji te programa potpore namijenjenih obiteljima i djeci iz socijalno depriviranog okružja, u cilju ujednačavanja životnih šansi te jačanja socijalne kohezije i smanjenja siromaštva (Babić, 2014.). Također, lokalne vlasti i službe trebale bi imati dostatnu razinu resursa za pružanje socijalnih usluga, posebice za programe potpore siromašnim obiteljima te socijalnu zaštitu djece (Vijeće Europe, 2014.).

Ključni strateški dokument socijalne politike u Europskoj uniji – **Strategija Europa 2020** (Europska komisija, 2010.), daje novi poticaj nastojanjima borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, definirajući kao ključne ciljeve smanjenje siromaštva za 25% te smanjenje ranog napuštanja školovanja, a prevencija dječjeg siromaštva strateški je cilj EU-a i zemalja članica u tom pogledu.

Na nacionalnoj razini, iskorjenjivanje dječjeg siromaštva koordiniranim djelovanjem raznih razina vlasti postavljano je kao jedan od prioriteta u **Zajedničkom memorandumu o socijalnom uključivanju** iz 2007. godine. Kao ključni ciljevi borbe protiv siromaštva kroz sustav obrazovanja navode se, između ostalog, povećanje obuhvata djece uslugama predškolskog odgoja i obrazovanja te analizu uzroka i prevencije napuštanja školovanja (Vlada RH, 2007.).

Nadalje, djeca i mladi se ističu kao jedna od četiri skupine u najvećem riziku od siromaštva u recentnijem dokumentu **Nacrt prijedloga Strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.** kao prioritetno područje suzbijanja siromaštva i socijalne isključenosti predviđa obrazovanje i cjeloživotno učenje, posebice rane faze obrazovanja. Prepoznaje se negativan utjecaj gospodarske krize na porast broja siromašne djece za oko 10% (Vlada RH, 2014.).

Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti djece i mladih jedan je od prioriteta **Socijalnog plana Grada Zagreba za razdoblje 2014.-2020.** te se kao strateški cilj navodi smanjenje dječjeg siromaštva s otprilike 8% na 3% do 2020. godine. Za ispunjenje tog cilja, planira se usklađivanje politike

stanovanja, ekonomske i socijalne, obrazovne politike, zdravstvene zaštite i politike tržišta rada. Korištenjem sredstava EU fondova, uz proračunska sredstva, Grad Zagreb do 2020. godine planira izgradnju novih gradskih vrtića, s ciljem povećanja uključenosti djece u programe predškolskog odgoja i obrazovanja na najmanje 95%, sukladno ciljevima Strategije Europa 2020 (Službeni glasnik Grada Zagreba, 17/14.).

Stopa rizika od siromaštva u 2013. godini u Republici Hrvatskoj iznosila je 19,5% (DZS, 2014). Podaci o udjelu korisnika stalne pomoći za uzdržavanje za 2013. pokazuju niži obuhvat stanovništva grada Zagreba korisnika ove pomoći (1,4) u usporedbi s prosjekom Republike Hrvatske (2,6) (MSPM, 2014).

Pokazuje se da je stopa rizika od siromaštva djece povezana sa stupnjem obrazovanja roditelja, pri čemu je ona u Hrvatskoj značajno veća od prosjeka EU kod djece čiji roditelji imaju najviši stupanj obrazovanja završenu osnovnu školu i iznosi preko 76% (Vlada RH, 2014.). Pored niskog obrazovanja odraslih, nezaposlenost odraslih te poljoprivredna kućanstva također su čimbenici rizika pada djece u zamku siromaštva (Svjetska banka, 2010.).

Nadalje, djeca iz obitelji s više djece u većem su riziku od siromaštva. Pokazuje se da jedna trećina siromašne djece dolazi iz kućanstava s troje ili više djece mlađe od 18 godina. Ukupno gledajući, korištenjem nižeg praga siromaštva, u Hrvatskoj oko 9,8% djece od 0-14 godina živi u siromašnim kućanstvima (Svjetska banka, 2010.).

Grad Zagreb nalazi se u nešto povoljnijem položaju glede stanja dječjeg siromaštva u odnosu na druge županije, s ispod 8% djece do 15 godina koja žive ispod linije siromaštva (Službeni glasnik Grada Zagreba, 17/14.). Grad Zagreb ističe se prema pravima koje se financiraju iz gradskog proračuna, a obuhvaćaju pomoći u obiteljskim paketima kojima je obuhvaćeno 2.237 djece te je u 2013. dodijeljeno **114 obiteljskih paketa više negoli u 2012. godini** kada je pomoć primilo ukupno 683 obitelji. Pomoć djeci je osigurana i korištenjem **prava na mliječnu prehranu** za ukupno 135 korisnika. Za djecu slabijeg materijalnog stanja i djecu hrvatskih branitelja financira se ljetovanje, za njih ukupno **2.600** što je za 200 korisnika manje nego u 2012. godini odnosno za 7% manji obuhvat djece kojima je omogućeno **besplatno ljetovanje**. Za **3.950** djece osigurani su **prigodni paketi** povodom Uskrsa, a za Sv. Nikolu dodijeljeno je 4.050 paketa odnosno 100 paketa više nego u 2012. godini.

Uz prava u sustavu socijalne skrbi, Grad Zagreb je propisao i pravo na pomoć za opremu novorođenog djeteta Odlukom o novčanoj pomoći za opremu novorođenog djeteta (Službeni glasnik Grada Zagreba 08/2009., 20/2010., 06/2011., 12/2011., 17/2011.) pri čemu se za prvo dijete isplaćuje iznos od 1.800,00 kuna (u dva jednaka obroka tijekom jedne godine), za drugo dijete iznos od 3.600,00 kuna (u četiri jednaka obroka tijekom dvije godine), i za treće i svako daljnje dijete iznos od 54.000,00 (u jednakim godišnjim obrocima tijekom 6 kalendarskih godina). U 2013. godini novoostvarenih novčanih pomoći bilo je 5.084. Ukupan broj korisnika ovog oblika novčane pomoći u 2013. godini je 24.961 što je porast od ukupno 2.547 korisnika odnosno više od 10%. Ova gradska novčana pomoć u jednom dijelu nadomješta ograničenja koje donosi novi Zakon o socijalnoj skrbi u vezi iznosa za obitelji s više djece.

Struktura izdvajanja za programe za djecu i obitelj (novčani transferi namijenjeni obiteljima, kao što su porođiljne i rođiljne naknade, dječji doplaci, jednokratne isplate za rođenje djeteta i drugi te programi usluga za djecu, poput vrtića, dnevnih centara i dadilja) u Hrvatskoj pokazuje da se oko dvije trećine javnih ulaganja izdvaja za novčane transfere, dok oko jedne trećine na programe usluga

skrbi i predškolskog odgoja i obrazovanja (Babić, 2013.). U 2011. godini, ona su iznosila 8% ukupnih izdataka za naknade socijalne zaštite, odnosno 1,6% BDP-a, što je niže u usporedbi s prosjekom EU-27 od 2,3% (DZS, 2013.). U komparativnom kontekstu zemalja EU, Hrvatska se po izdvajanjima za djecu i obitelj nalazi u skupini postsocijalističkih i mediteranskih zemalja, s nižim razinama izdvajanja za programe za djecu i obitelj. Također, osim nižih razina ulaganja u usluge za djecu, u Hrvatskoj su novčani transferi obiteljskih potpora također bitno niži u usporedbi s drugim europskim zemljama (Babić, 2013.).

Razvijenost, dostupnost i priuštivost usluga za djecu u gradu Zagrebu značajno je bolja u usporedbi s drugim županijama u Hrvatskoj. Udio djece obuhvaćene programima predškolskog odgoja i obrazovanja u Zagrebu iznosi oko 85% ukupnog broja djece od navršene jedne godine do polaska u školu. Više od 22% djece ostvarilo je pravo na umanjeње cijene programa za roditelje, pravo koje ostvaruju djeca invalida, samohranih roditelja, djeca sa stalnom novčanom pomoći, djeca sa zdravstvenim teškoćama i više djece istih roditelja u programu dječjeg vrtića (Službeni glasnik Grada Zagreba, 17/14.).

Socijalna ranjivost djece u višečlanim obiteljima: u kojoj mjeri zakonski okvir omogućuje borbu protiv dječjeg siromaštva?

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (Narodne novine, 157/13, čl.26.), zajamčena minimalna naknada je pravo na novčani iznos kojim se osigurava zadovoljavanje osnovnih životnih potreba samca ili kućanstva koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba.

Međutim, Zakonom se ograničava maksimalni iznos zajamčene minimalne naknade, koji za kućanstvo ne može biti veći od bruto iznosa minimalne plaće u Republici Hrvatskoj, a koja je za 2014. godinu Vladinom uredbom (Narodne novine, 156/13) utvrđena u bruto iznosu od 3.017,61 kuna. Ograničavanjem iznosa stalne novčane pomoći dovodi se u nepovoljniji položaj i povećava socijalna ranjivost obitelji s većim brojem djece. Naime, velika kućanstva od 6 i više članova, u povećanom su riziku od siromaštva, a koja čine oko 12% stanovništva. Među najsiromašnijim decilom je 20% pojedinaca koji žive u takvim velikim kućanstvima (Svjetska banka, 2010.).

U narednom razdoblju valjalo bi u socijalnim programima veću pažnju posvetiti mjerama borbe protiv siromaštva i posebice dječjeg siromaštva. Potrebno je stvarati poticajno okružje za razvoj socijalnih inovacija usmjerenih prema prevenciji i suzbijanju dječjeg siromaštva te učenje iz primjera dobre prakse.

Zaključak:

U vrijeme krize, mnoge usluge za djecu, posebice na lokalnim razinama, suočavaju se s proračunskim ograničenjima, koja negativno utječu na kvalitetu i opseg usluga. Istovremeno raste dječje siromaštvo, pri čemu je rizik od siromaštva veći za djecu iz višečlanih obitelji (obitelji s većim brojem uzdržavane djece), jednoroditeljskih obitelji, djecu koja žive u ruralnim kućanstvima, kućanstvima s niskim radnim intenzitetom i djecu čiji roditelji imaju nižu razinu obrazovanja. Uz instrumente novčanih transfera, mjere ulaganja u (rano) obrazovanje djece zagovaraju se kao ključne za izlazak djece iz začaranog kruga siromaštva.

Prevencija i suzbijanje dječjeg siromaštva treba obuhvaćati više razina intervencija i instrumenata te se temeljiti na suradnji različitih dionika, uključujući organizacije civilnog društva. Naime, ranija su

istraživanja (Bežovan i Zrinščak, 2007.) ukazala na slabu posvećenost organizacija civilnog društva u Hrvatskoj programima borbe protiv siromaštva. Organizacije civilnog društva prepoznaju se kao okvir socijalnih inovacija, pri čemu se očekuje jačanje njihove uloge u ponudi inovativnih rješenja i usluga u cilju smanjenja dječjeg siromaštva. Socijalne inovacije prepoznaju se u politikama EU-a kao mogući odgovor na krizu i socijalne probleme, s potencijalom za modernizaciju socijalnih sustava i institucija. U tom smislu, potreban je poticajan socio-politički okvir, posebice na lokalnim razinama, za razvoj socijalnih inovacija, a nove mogućnosti korištenja Europskog socijalnog fonda otvaraju nove prilike organizacijama civilnog društva za jačanje njihovih kapaciteta i značajnije uloge u borbi protiv dječjeg siromaštva.

SUFINANCIRANJE PROJEKATA I PROGRAMA

SOCIJALNO PODUZETNIŠTVO

Europska unija stavlja veliki naglasak i važnost na socijalno poduzetništvo i socijalnu ekonomiju u novoj strateškoj orijentaciji, to se osobito vidi u određenim inicijativama kao što su „Akt o jedinstvenom tržištu“, „Unija inovacija“, „Europska platforma protiv siromaštva“, „Program za nove vještine i radna mjesta“. Također Europska Komisija (2011.) je predstavila „Inicijativu za socijalno poduzetništvo“ u kojem kao glavne ciljeve za razvoj socijalnog poduzetništva naglašava *Lakši pristup financiranju, veća vidljivost socijalnog poduzetništva te poticajno zakonodavno okruženje*. Osim toga dijelom ugrađeno je i kao vitalni dio Pakta o socijalnom ulaganju.

Socijalno poduzetništvo još nije dobilo pravu mogućnost u Hrvatskoj. No postoje određeni primjeri dobre prakse i pokušaji organizacija civilnog društva prema razvoju socijalnog poduzetništva u suradnji ostalim relevantnim dionicima. No zasad su značajniji rezultati razvoja sektora socijalnog poduzetništva izostali iako u tom pogledu mnogo očekuje od tekuće razvijene **Strategije razvoja socijalnog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine**. Grad Zagreb ga 2011. u Strategiji razvoja ljudskih potencijala uključuje kao cilj i nekoliko mjera u obliku nazvanom „socijalno gospodarstvo“ što pokazuje nerazumijevanje koncepta dok je u Socijalnom planu 2014. - 2020. kao jedan o prioriteta istaknuto poticati socijalno poduzetništvo i socijalnu ekonomiju radi postizanja boljih rezultata u zapošljavanju i razvoju mreže usluga u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti.

Karakteristike socijalnog poduzetništva kao doprinosa socijalnoj politici grada Zagreba:

- a) s obzirom na svoju autentičnu logiku raspodjele profita i viška, pokazuje veću sklonost ponovnom investiranju profita u prostoru u kojem je i nastao;
- b) sposobno je mobilizirati ne samo aktere s najboljim poznavanjem svoje okoline, već i resurse koji postoje na lokalnoj razini;
- c) sposobno je stvarati i širiti poduzetničku kulturu i poslovnu strukturu;
- d) može povezati stvaranje i/ili širenje ekonomskih aktivnosti s lokalnim potrebama (na primjer, usluge u zajednici) i/ili lokalnu proizvođačku strukturu;
- e) svojim aktivnostima često djeluje na uključivanju i jačanju kapaciteta socijalno isključenih skupina
- f) može održavati gospodarske aktivnosti u rizičnim granama industrije;
- g) može stvoriti socijalni kapital, kao temeljnu institucijsku bazu za stvaranje održivog gospodarskog razvoja.

Aspekti daljnjeg razvoja socijalnog poduzetništva u gradu Zagrebu

- a) razvoj mehanizama (su)financiranja socijalno poduzetničkih inicijativa te podrške održivosti uspješnih ideja
- b) jačanje prepoznatljivosti, vidljivosti i identiteta socijalnog poduzetništva kao oblika djelovanja u nošenju sa socijalnim izazovima među svih relevantnim dionicima
- c) edukacija i obrazovanje o socijalnom poduzetništvu - ljudski kapital kao razvojni potencijal

Primjer dobre prakse/socijalna inovacija

Roda – socijalna inovacija: Od civilne zauzetosti do socijalnog poduzetništva

Roda (Roditelji u akciji) je osnovana 2001., od strane skupine majki kao odgovor na smanjenje korištenja roditeljskog dopusta. Tijekom vremena organizacija je evoluirala u skupinu angažiranih građana zainteresiranih za promicanje i zaštitu prava na dostojanstvenu trudnoću, roditeljstvo, i djetinjstvo u Hrvatskoj.

Angažirani u ispunjavanju potreba svojih članova i sa poduzetničkim duhom, organizacija je od 2006. godine krenula u proizvodnju pamučnih pelena, organiziranu u zaštitnoj radionici sa premissom bi ih učinila što dostupnijima roditeljima u Hrvatskoj. Uz to proizvode i majice. U tome su im pomogla prvotna sredstva Academy for Educational Development programa financijske održivosti i podrška NESsT-a. Socijalno poduzetništvo se razvilo u toj mjeri da je odvojeno od poslovanja udruge, te je u 2012. godine pokrenuto socijalno poduzeće Rodin let d.o.o. Ova praksa je prepoznata kao istaknuta socijalna inovacija u nastajanju socijalnog poduzetništva u Hrvatskoj.

U 2012. temeljem natječaja Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom sufinancirao je 135 programa/projekata prevencije neprihvatljivog ponašanja djece i mladeži te 72 programa/projekta socijalnog i humanitarnog značaja, a u 2013. jednaki broj programa prevencije (135) i podjednak broj programa socijalnog i humanitarnog značaja (78). Putem zaključaka kroz ovaj ured u 2012. je sufinancirano 70 programa/projekata, a u 2013. ukupno 103 (na oba područja) što je povećanje u odnosu na 2012. Među programima socijalnog i humanitarnog značaja za unapređivanje kvalitete života osoba s invaliditetom u 2012. sufinanciran je 81 program/projekt, a u 2013. sufinanciran je veći broj programa/projekata, njih ukupno 110. Putem Zaključaka u 2012. sufinancirano ukupno 81 program/projekt, a u 2013. se broj smanjio na 51. Putem Gradskog ureda za zdravstvo financirani su natječaji programa prevencije ovisnosti. U 2012. je bilo ukupno 84 financiranih programa/projekta, dok ih je u 2013. bilo 81. Putem Zaključaka za istu

svrhu je u 2012. financirano ukupno 11, a u 2013. godini ukupno 21. Na području javnozdravstvenih i zdravstvenih programa sufinancirano je ukupno 71 program/projekt u 2012., te 77 u 2013. Putem Zaključaka ukupno 90 u 2012. te ukupno 95 u 2013.

Putem Gradskog ureda za branitelje sufinancirano je u 2012. ukupno 148 programa/projekata putem Natječaja i 33 programa/projekta putem Zaključaka, a u 2013. sufinancirano je 126 programa/projekata, a 98 putem Zaključaka.

Također, Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport svake godine raspisuje Natječaj za predlaganje programa ili projekata udruga mladih ili udruga za mlade Grada Zagreba: U njemu je jedina značajna promjena osjetno povećanje financiranih programa i projekata unutar kategorije Zapošljavanje i poduzetništvo mladih kojih je ove godine bilo 18 za razliku od 3 prijašnje godine. To svakako, s obzirom na važnost pitanja vidimo pozitivnim pomakom i i trendom koji držimo da vi se trebao nastaviti i daljih godina. Unutar ostalih kategorija nema značajnijih promjena.

Projekata u partnerstvu između Grada Zagreba, Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom i udruga/drugih subjekata u 2013. godini je bilo 7 uz još 5 projekata u Partnerstvu Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport u 2013. godini. Iako je to nešto veći broj nego prošle

godine držimo ga svakako nedostatnim. Grad i organizacije civilnog društva trebaju razviti bližu suradnju u naslovljavanju ključnih problema grada i poboljšanju kvalitete života njenih žitelja. Značajna sredstva za partnerske projekte se nude, posebice, od ove godine za projekte financirane od strane EU fondova u kojima se tek trebaju pokazati kapaciteti zajedničkog rada grada i organizacija civilnog društva.

Zaključak:

Kako bi sufinancirani programi i projekti bili učinkovitiji zalog socijalnoj koheziji i daljnjem razvoju grada potrebno je pružati veću podršku organizacijama civilnog društva koje štite prava socijalno obespravljenih i/ili siromašnih skupina građana čiji problemi nisu u dovoljnoj mjeri prepoznati od strane države te da su u svom fokusu djelovanja, poput dječjeg siromaštva, socijalnog uključivanja mladih, nezaposlenosti, zaduženosti građana, beskućništva, ispadanja iz srednjoškolskog obrazovanja i sl.

Isto tako grad treba razviti strategiju otvaranja prostora volonterstvu ustanovama u nadležnosti grada, socijalnih, obrazovnih, zdravstvenih i kulturnih institucija. To do sada sasvim zanemareno pitanje bi imalo pozitivan doprinos za razvoj volonterska u jačanju socijalne kohezije i socijalnog kapitala grada.

Daljnji napredak je nužan profiliranju grada kao aktivnog partnera udrugama. Potrebno je poboljšati kapacitete i koordinaciju te razviti mehanizme podrške u pripremi projektnih prijava i implementaciji EU projekta. Posebno značajnim držimo, prema EU trendovima, stvoriti institucionalni prostor za razvijanje socijalnih inovacija i socijalnog poduzetništva.

SOCIJALNA SLIKA GRADA ZAGREBA 2013. - ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

PRIORITETI DJELOVANJA

Operativni plan Europske komisije pod nazivom *Policy Roadmap for the 2014 Implementation of the Social Investment Package* ističe konkretne aktivnosti koje se provode i/ili se planiraju provesti tijekom 2014. te se nastavljaju kroz naredne godine. Jedna od aktivnosti prikupljanja znanja kroz interakciju stručnjaka i donositelja odluka i politika je **stvaranje Banke znanja** putem koje će se razmjenjivati socijalno-politička iskustva i informacije o pojedinim mjerama koje su djelotvorne odnosno ne postižu očekivane učinke.

Socijalni plan Grada Zagreba za razdoblje 2014.-2020. godine ističe potrebu, ali i mogućnosti povlačenja sredstava iz europskih fondova posebno u područjima socijalne politike i ljudskih prava. U svom strateškom usmjerenju naglašava se partnerstvo s organizacijama civilnog društva posebno onima koje djeluju u područjima socijalne politike i zaštite ljudskih prava. Navodi se postupno uvođenje integriranih ugovora gradskih ureda ili moguće formiranje izvanproračunskog fonda / zaklade iz čijih bi se sredstava moglo ciljano financirati programe za smanjivanje siromaštva i socijalno uključivanje do 2020. godine.

U devet promatranih područja smo identificirali izazove socijalnog razvoja grada koji svakako predstavljaju značajne rizike ali i potencijale grada Zagreba za daljnji razvoj projekata i programa.

Svrstani su prema devet područja koje kontinuirano pratimo u izradi socijalne slike. Socijalni izazovi su identificirani uzevši u obzir tekuće trenove i statističke pokazatelje koje pratimo u izradi socijalne slike ali i relevantne EU trendove socijalnih politika i programa koji su usmjerene na integriranog održivog urbanog razvoja grada i stvaranje izdrživih gradova koji će imati kapacitete da se nose sa novih socijalnim rizicima i sadašnjim kao i budućim izazovima. Uz to u svakom od područja smo naveli primjere dobre prakse/socijalne inovacije kao svojevrzne agente pozitivnih promjena koji mogu biti vodilje razvijanju drugih projekata i program u područjima. Prema identificiranim trendovima i izazovima u područjima uz svakog od njih u ovom zaključku stavljamo poseban naglasak na određene moguće prioritete financiranja za koje valja uzeti u obzir pri razvoju gradskih socijalnih politika.

Područje	Socijalni izazov	Prioriteti financiranja
Stanovništvo	Starenje stanovništva, aktivno starenje	• Daljnji razvoj i ulaganje u izvaninstitucionalne oblike skrbi za osobe starije životne dobi; • Održavanje kvalitete života i aktivno uključivanje starijih građana u zajednicu kroz programe prijenosa znanja na mlađe generacije; • Omogućavanje dodatne zarade umirovljenicima kroz ponudu programa obuke o starim zanatima i vještinama radi prijenosa stečenog iskustva na zainteresirane građane; • Razvoj modela integracije izvaninstitucionalnih oblika skrbi za građane starije životne dobi u oblik ugovorenog partnerstva sa Gradom za pružanje usluga pomoći i njege u kući; • Procjena kvalitete života i kvalitete stanovanja starijih građana Grada Zagreba; • Osnivanje klubova za volontere - seniore pri svakom Mjesnom odboru.

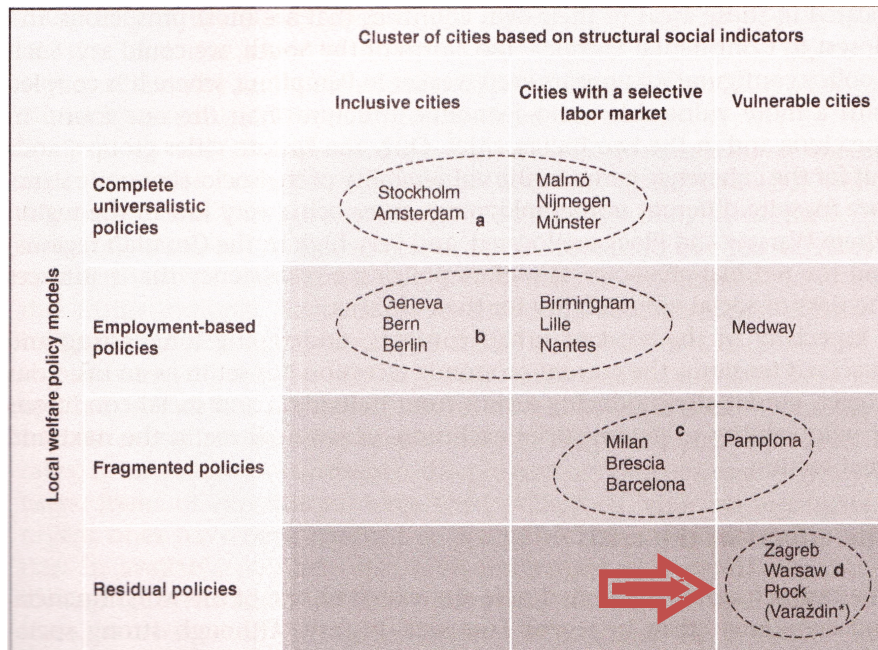
Kućanstva i obitelji	Pluralizacija obiteljskih oblika	• Ulaganje u programe usklađivanja obiteljskih obveza i plaćenog rada poput usluga čuvanja djece, korištenja predškolskih odgojno-obrazovnih programa i programa jaslica za djecu mlađu od jedne godine; • Daljnje poticanje programa roditeljstva, škola za roditelje; • Usmjeravanje novčanih pomoći višechlanim obiteljima i jednoroditeljskim obiteljima; • Poticanje organiziranja inovativnih programa za razvoj karijera majki; ulaganje u pokretanje posla od i kod kuće.
Stanovanje	Deložacije /socijalni stanovi	• Osmišljavanje programa za stambeno zbrinjavanje u obliku hitnog nužnog smještaja obitelji uslijed deložacija; • Praćenje slučajeva deložacija, rizika od deložacija; • Razvoj preventivnih instrumenata za sprečavanje deložacija.
Odgoj i obrazovanje	NEET populacija, ispadanje iz srednjih škola	• Podrška roditeljstvu i razvijanje besplatnih edukativnih, rekreativnih i kulturnih sadržaja za djecu; • Ulaganje u razvoj projekta i programa za NEET populaciji i mlad, koji ispadaju iz srednjoškolskog obrazovanja; • Povećanje obuhvata stipendiranja učenika i studenata, posebice onih iz skupina sa socijalnih rizicima.
Zaposlenost i nezaposlenost	Nezaposlenost mladih	• Problem nezaposlenosti mladih potrebno je učiniti prioritetom politike zapošljavanja Grada Zagreba; • Kategorija najugroženijih skupina na tržištu rada u Hrvatskoj mlade su osobe s visokom stručnom spremom, osobe upravo pristigle s fakulteta, bez radnog iskustva; • Podizati svijest o važnosti stažiranja među poslodavcima i mladima te poticati poslodavce na vrednovanje staža kao relevantnog radnog iskustva; • Omogućiti obavljanje volonterske prakse u upravnim tijelima Grada Zagreba i ostalim ustanovama kojima je osnivač Grad Zagreb; • Uvažavanje i vrednovanje volonterskog staža pri budućem zapošljavanju.
Ekonomski pokazatelji	Energetsko siromaštvo	• Definiranje energetske siromašnih kućanstava i osiguravanje energetske minimuma za građane slabijeg materijalnog statusa; • Sprečavanje isključenja kućanstava sa osnovnih energetske trošila, vode, struje i grijanja; • Osmišljavanje programa otpisa duga od strane Grada za dugovanja prema gradskim službama.
Zdravstvena zaštita	Aktivnosti prevencije zdravstvenih problema	• Financiranje preventivnih programa vezanih za očuvanje zdravlja; • Promocija zdravih stilova života i očuvanja okoliša radi prevencije bolesti i očuvanja zdravlja; • Daljnja potreba razvijanja preventivnih programa radi sprečavanja ovisnosti, posebno u odgojno-obrazovnom sustavu, ali i za osobe u radno aktivnoj dobi izložene povećanim stresovima uzrokovanim sve većim zahtjevima na poslu i uravnoteženja sa privatnim životom i obiteljskim obvezama; • Zapošljavanje osoba s invaliditetom u gradskim ustanovama i gradskoj upravi potrebno je i dalje poticati te pronaći modele poticaja u privatnom sketoru kroz sufinanciranje plaća ili smanjenje poreznih izdataka za potencijalne poslodavce; • Uvođenje sistematskih pregleda beskućnika i beskućnica te

		mapiranje njihova zdravstvenog stanja radi izrade modela redovitih preventivnih pregleda i eventualnog upućivanja oboljelih u zdravstvene ustanove. Time bi se smanjili i mogući budući visoki troškovi liječenja osoba koje žive u beskućništvu.
Socijalna zaštita	Dječje siromaštvo	• Daljnji razvoj instrumenata novčanih transfera i mjera ulaganja u (rano) obrazovanje djece; • Prevencija i suzbijanje dječjeg siromaštva na više razina intervencija i instrumenata temeljena na suradnji različitih dionika, uključujući organizacije civilnog društva; • Razvoj poticajnog socio-političkog okvira za socijalne inovacije za jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva i značajnije uloge u borbi protiv dječjeg siromaštva.
Sufinanciranje projekta i programa	Socijalno poduzetništvo.	• Razvoj mehanizama (su)financiranja socijalno poduzetničkih inicijativa; • promoviranje i podrška socijalnim inovacijama; • (Su) financiranje i partnerstvo sa organizacijama civilno društva u prijavi i implementaciji EU projekta.

SOCIJALNA SLIKA U PERSPEKTIVI INTEGRIRANOG ODRŽIVOG URBANOG RAZVOJA GRADA

GRAD ZAGREB KAO „RANJIVI GRAD“ U OKVIRU EU KOMPARATIVNOM KONTEKSTU

Primjer matrice pozicioniranja gradova na temelju lokalnih socijalnih sustava i strukturnih socijalnih indikatora u međunarodnog komparativnom i istraživanju WILCO projekta.

Izvor: Ranci, C., Brandsen, T., Sabatinielli, S. (Ed), (2014) Social Vulnerability in European Cities: The Role of Local Welfare in Times of Crisis.

Gradovi koji žele koristiti nove povoljnosti koje nudi EU u bližoj budućnosti trebaju razmotriti sljedeće preporuke integriranog održivog urbanog razvoja:

- Razviti odgovarajuću osnovu znanja o gradu
- Mobilizirati ljude i resurse oko strateških izazova
- Promisliti povoljnosti
- Sagraditi mostove između razina odlučivanja i politika
- Sačiniti jasan nacionalni i regionalni okvir koji osnažuje akcije grada
- Otkloniti stvarne barijere
- Staviti ljude na prvo mjesto, jačati socijalni kapital
- Stvoriti spirale promjene

NASELJE NOVI JELKOVEC - PRIMJER RAZVOJA SOCIJALNE KOHEZIJE I MOGUĆNOSTI JAČANJA GRADSKIH ČETVRTI KROZ EUROPSKI PROJEKT

Novi Jelkovec je novosagrađeno naselje u Sesvetama, istočnom dijelu Zagreba. Ovo je jedinstveni noviji projekt u Hrvatskoj s obzirom da je na 39,5 ha sagrađen jedan "mali grad", a planirana je i gradnja svih bitnim popratnih sadržaja za stanovnike naselja.

Gradnja naselja je započela u listopadu 2006. godine a prvi stanari su dobili ključeve u travnju 2009. godine. U naselju su 53 stambena i stambeno-poslovna objekta, s ukupno 2.713 stanova i oko 200 poslovnih prostora. Od 2.713 stanova 1.265 je bilo namijenjeno kontroliranom tržištu- mlađe obitelji uz priuštive cijene, a 1.448 za potrebe Grada Zagreba (800 stanova za građane temeljem konačne liste prvenstva (tzv. socijalni stanovi), 100 stanova po preporuci Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i

osobe s invaliditetom i Gradskog ureda za branitelje, 548 stanova namijenjeno je za javni najam). Dakle, radi se o naselju gdje je napravljen socijalni miks najamoprimalaca u socijalnim stanovima, najamoprimalaca u javnim najamnim stanovima te vlasnika stanova. U naselju djeluje osnovna škola i vrtić, koji su puni, a gradi se srednja škola, sportska dvorana, bazen te vanjski sportski tereni. U naselju je otvorena i zdravstvena stanica s uslugama obiteljskog liječnika, pedijatra, ginekologa i stomatologa. Djeluje od ranije i jedna privatna stomatološka ordinacija. Knjižnica je u naselju postala mjestom u kojem se događa društveni život. U naselju je nedovršen Kulturni centar, dio prostora je uređen za Mjesni odbor, a mogu ga koristiti i udruge. To je prostor od 1.500 m² predviđen za kazališnu dvoranu, glazbenu školu, školu stranih jezika i slično. Ovaj objekt se potencijalno može financirati iz EU fondova.

- novo naselje na kraju grada, slaba povezanost javnim prijevozom
- u naselju su značajno prisutne mlađe obitelji s rastućim brojem djece
- nepovjerenje prema najamoprimalcima socijalnih stanova, a nekad i sukobi s njima, od kojih dio nisu socijalni slučajevi
- najamoprimalci u javnim stanovima, uglavnom mlađe obitelji s djecom, dobro su integrirani i Grad je ovom socijalnom inovacijom postao predvodnikom javnog najamnog stanovanja u zemlji
- pojedini korisnici socijalnih stanova i njihov stil života ometa svakodnevni život susjedima, a česte su i policijske intervencije
- nasilničkim ponašanjem uništavaju se ulazna vrata, portafoni i liftovi
- nejednakosti u naselju su stršeće, a dio populacije je socijalno isključen
- prazni stanovi, poslovni prostori i parkirna mjesta u garažama mogli bi proizvesti negativne učinke
- nedostatak određenih usluga (pošta), banke, trgovina, prostora za rekreaciju, socijalnih usluga i drugih sadržaja
- navedeni nedostaci mogli bi rezultirati "socijalno segregiranim" naseljem
- u naselju djeluje Udruga Novi Jelkovec, akcije čišćenja, hoće naselje učiniti boljim mjestom za življenje
- u naselju djeluje Mjesni odbor
- osnovana je i župa, a misna slavlja održavaju se u skloništu osnovne škole, predviđen je prostor za gradnju crkve
- naselje je podijeljeno u četiri zone koje se razlikuju po kvaliteti stanovanja, u zoni A, gdje je i najveći dio socijalnih stanova, veliki problem je parkiranje automobila
- u naselju je planirana i gradnja tržnice za kojom moguće neće biti potrebe pa bi se to moglo iskoristiti za gradnju doma za starije i nemoćne osobe, mogući EU projekt

NOVI OKVIR URBANE VLADAVINE

Uvođenje principa urbane vladavine potaknuto je rastućom složenošću društvenog života gradova, posebno uzevši u obzir povećanje društvene diferencijacije i potrebu za (novim) mehanizmima kohezije koji su potrebni kako bi se kompenzirao ovaj trend. Vladavina označava promjenu u značenju smisla vladanja pozivajući na novi process i novu metodu kojom se upravlja / vlada društvom. Prema Kearns i Paddison (2000.), urbana vladavina zapravo nije pokušaj ponovnog uspostavljanja kontrole već pokušaj upravljanja i reguliranja razlikama, te kreativnog pristupa u urbanim okvirima koji proživljavaju značajne promjene. Gradske uprave više nisu u mogućnosti upravljati događajima kao prije. Nova urbana vladavina ključna je za otklanjanje pojave novih socijalnih rizika, naspram dosadašnjem obliku vladavine koji je više sličio upravljanju i često imao oblik djelovanja na razini pokrića starih socijalnih rizika i održavanja *statusa quo*.

Fokus na mreže ključan je za pomak od urbane vlade ka urbanoj vladavini prema Rhodesu (1997:53) koji tvrdi kako se pritom trebaju uzeti u obzir sljedeći elementi:

1. Međuovisnost organizacija – vladavina je širi pojam od vlade te uključuje i nedržavne službenike. Promjena granica onoga što se smatra državom značilo bi da se granice između javnog, privatnog i dobrovoljačkog sektora pomiču i postaju zamagljene.
2. Stalne interakcije između članova mreže radi potrebe za razmjenom resursa i pregovaranja zajedničkih svrha.
3. Interakcije koje slične igri ukorijenjene su u povjerenju i regulirane pravilima igre, pregovarane i dogovorene sa sudionicima mreže.
4. Značajan stupanj autonomije od države. Mreže nisu odgovorne državi, one su samoorganizirane. Iako država ne zauzima suverenu poziciju, može neizravno i nesavršeno upravljati mrežama.

Grad Zagreb u mrežama znanja

- jačanje socijalne kohezije prioritet je EU programa
- temeljem sličnih projekata u europskim gradovima brojni su primjeri dobre prakse
- gradovi za ovakve projekte ustanovljuju posebne programe s financijskim sredstvima za organizacije civilnog društva i za socijalne inovacije
- Grad Zagreb ovim projektom preuzeo bi vodstvo u regiji, sazivač regionalne konferencije o ulozi gradova u razvoju.

Za osnaživanje kapaciteta gradske uprave za oblikovanje i provođenje javnih politika ključno je pratiti relevantne tekovine razvoja znanja o upravljanju gradom i njegovim razvojem. Stoga kao jedan od ključnih koraka daljnjeg razvoja grada vidimo uključivanje grada Zagreba u mreže znanja poput URBACT-a (program europske međuregionalne suradnje koji je namijenjen svim europskim gradovima koji žele izraditi i uspješno provoditi svoje strategije održivog urbanog razvoja i odgovarajuće akcijske planove).

Izazovi korištenja EU fondova

Ulaskom Hrvatske u EU otvorila su nam se vrata izdašnih sredstava za financiranje projekata i programa europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova, ali i brojnih drugih europskih programa za potrebe financiranja razvojnih projekata. Pokazalo se da je postojeća razina znanja i vještina za kvalitetnu pripremu i uspješnu provedbu EU projekata uopće, a posebice složenih razvojnih projekata, još uvijek slaba u tijelima državne uprave a posebno u jedinicama lokalne i regionalne samouprave. Također nalazimo da procesu pripreme projektnih prijedloga posebno u jedinicama lokalne i regionalne samouprave one nisu u pravom smislu upoznat sa problematikom iz ključnih područja razvoja, tj. sa razvojnim smjernicama i ciljevima na razini EU i Hrvatske.

Stoga je nužno da se u gradu radi na povećanju kapaciteta svih dionika za:

- a) koordinaciju tj. postizanja horizontalne usklađenosti i komplementarnosti razvojnih ciljeva, prioriteta i mjera raznih razvojnih politika,
- b) podizanje svijesti i spoznaje dionika o važnosti razumijevanja šire razvojne perspektive i suradnje, to jest, holističkog i integriranog gledanja na održivi urbani razvoj grada u okviru u EU prioriteta financiranja kao i
- c) razvijanju do sada skromnih praktičnih vještina izrade, implementacije i evaluacije projekata financiranih od strane EU fondova.

PAMETNI GRADOVI

Pametni gradovi bi se trebali smatrati **sustavima ljudi koji komuniciraju i koriste protok energije, materijala, usluga i financiranja kako bi katalizirali održivi ekonomski razvoj, otpornost i visoku kvalitetu života**; ovi tokovi i interakcije postaju pametni kroz strateško korištenje informacijske i komunikacijske infrastrukture i usluga u procesu transparentnog urbanog planiranja i upravljanja koji je osjetljiv na društvene i gospodarske potrebe društva.

Pametni gradovi prepoznaju sve veću **važnost informacijsko-komunikacijske tehnologije (ICT)** kao pogonskog oruđa ekonomske konkurentnosti, održivosti okoliša i općenito životnosti gradova.

Pametna vladavina

- Povećanje među-povezanosti javnih usluga - bolji pristup.

Pametni okoliš

- Ogroman potencijal za uštedu energije u industrijskim procesima, zgradama itd.

Pametna mobilnost

- inteligentniji transportni sustavi - smanjuju rizik od zastoja i gužvi.

Primjer - *Smart City Amsterdam*

Amsterdam je prihvatio kombinirani pristup održivoj energiji i zelenim poduzećima / pametnim tehnologijama kroz veliko i uključivo lokalno partnerstvo. Snažan je naglasak na inovacije u ključnim područjima energetske učinkovitosti – ambiciozno postavljeni ciljevi:

- da sve gradske organizacije imaju neutralan klimatski utjecaj prije 2015. godine: smanjenje emisije CO₂ za 40% do 2025. godine u odnosu na 1990.

U tu svrhu provodi se 12 test projekata u području održivog stanovanja, rada, mobilnosti i javnog prostora.

<http://amsterdamsmartcity.com/>

Inicijativa - *The Smart Cities and Communities (SCC)* (<http://eu-smartcities.eu/>)

Nastala radi podrške namjeravanoj intervenciji na razini gradova i općina, te složenosti djelovanja na granici triju sektora prema:

- kataliziranju ulaska na tržište inovativnih i integriranih energetske i transportnih tehnologija i usluga, te omogućavanje ICT-a za urbane aplikacije.
- učenju od testiranih “predložka” rješenja koja pomažu premostiti jaz inovacija i poticati konvergenciju industrijskih lanaca vrijednosti u energetiku, transport i ICT sector, te omogućiti repliciranje u europskim gradovima.
- uzimanju horizontalnih mjera i politika informiranja i tržišno orijentirane mjere koje mogu potvrditi i ubrzati komercijalne implementacije.
- građenju na jačanju, racionalizaciji i konsolidiranju postojećeg portfelja gradskih inicijativa, čime se osigurava povezanost između regulatornih i politika standardizacije, uz dodatak inovacijama i financiranju projekata.

Strateški plan implementacije:

http://ec.europa.eu/energy/technology/initiatives/doc/2012_4701_smart_cities_en.pdf

BUDUĆNOST: RAZVOJ SOCIJALNE SLIKE ZA RAZVOJ GRADA

Postavlja se pitanje i budućeg razvoja socijalne slike kako bi je učinili kvalitetnijom i primjerenijom za razvoj gradskih socijalnih politika i programa ali i bližom građanima i općoj javnosti. Stoga kao jedan od smjerova razvoja vidimo daljnju **lokalizaciju socijalne slike na razine gradskih četvrti**. U tu bi svrhu trebalo raditi na suradnji i koordinaciji sa mjesnim odborima koji bi nam u svrhu prikupljanja kvalitativnih podataka mogli pružiti podršku u **organiziranju fokusnih grupa na razini gradskih četvrti**. Osim toga držimo da bi za obogaćivanje podataka bilo potrebno održati i **fokusne grupu sa predstavnicima Centra za socijalnu skrb Zagreb** i organizacijama civilnog društva koje bi nam bile dodatan empirijski resurs u prepoznavanje stanja, potreba i novih socijalnih rizika koji se pojavljuju u gradu. Shodno tome kao dodatan izvor podataka trebalo bi, u bliskoj suradnji i uz značajnu podršku grada, provoditi **anketno istraživanje o kvaliteti života u gradu** koji bi nam uz pokazatelje koje već imamo značajno pridonio povećanju znanja o različitim subjektivnim čimbenicima koji utječu na život u gradu (npr. društveni odnosi, sigurnost, mentalno zdravlje, kvaliteta prirodne sredine, dokolica, kulturni resursi i sl.) a koji imaju utjecaj na socijalnu koheziju i sveukupnu dobrobit građana Zagreba. Takav pristup izradi bi nam **dao detaljniji uvid u životnost grada** te bi nam omogućio lokaliziranje identificiranja problema i izazova te planiranje učinkovitijih gradskih mjera i programa. Osim toga, takav uvid bi nam bio značajan i za određivanje strategije i prioriteta razvoja pojedinih gradskih četvrti.

Kako bi socijalnu sliku dodatno približili građanima i njen spektar podataka im učinili korisnijim držimo da bi kroz sljedeće godine trebalo napraviti **poseban web site socijalne slike** za njeno predstavljanje i formiranje koji bi sa sobom vezao **interaktivnu kartu grada**. Ona bi **prostorno mapirala socijalne pokazatelje** po gradskim četvrtima kao i dala građanima jednostavnu i grafički interaktivnu informaciju o ustanovama, dostupnim socijalnim uslugama, i organizacijama civilnog društva koje djeluju u gradskim četvrtima, kao i drugim inicijativama, programima i projektima koji mogu pospješiti socijalnu koheziju i jačati socijalni kapital u gradskim četvrtima. **Web site socijalne slike** bi sadržavao i prostor u kojem bi **građani mogli dati svoj direktan obol putem prijedloga, mišljenja, komentara i identifikacije određenih rizika ili problema**. Skloni smo vjerovati da bi to dodatno doprinijelo **dinamici socijalne slike, njenoj relevantnosti, dostupnosti i ukorijenjenosti među građanima kao dionicima**.

DODATNI TRENDOWI SOCIJALNE SLIKE GRADA ZAGREBA ZA 2013. GODINU

Starenje stanovništva i dalje je jedan od najizraženijih trendova kojeg promatra Socijalna slika te je udio stanovništva starijeg od 65 godina 17,8%, dok je 2012. godine iznosio 17,3% (u 2001. 14,9%). Istovremeno udio mlađeg stanovništva (0-24 godine starosti) opada te je od 2011. godine do 2013. godine Grad Zagreb „izgubio“ 1.169 stanovnika mlađih od 25 godina.

Grad Zagreb ima nešto **veći udio samačkih kućanstava** od hrvatskog prosjeka te je u strukturi samačkih kućanstava najveći udio umirovljeničkih, odnosno staračkih samačkih kućanstava, a slijede ih kućanstva zaposlenika. Popisom 2011. Grad Zagreb se ističe sa čak **28,6% samačkih kućanstava**. Usporedimo li Grad Zagreb s drugim županijama, veći udio samačkih kućanstava nalazimo samo u Ličko-senjskoj županiji (29,6%). Gledano po gradskim četvrtima najviše je samačkih kućanstava u četvrtima **Donji Grad (38,5%) i Trešnjevka-sjever (36%) i Trnje (35,1%)**.

U Gradu Zagrebu obitelji u prosjeku imaju manji broj djece nego li u Hrvatskoj. **Prosječan broj članova kućanstva** se tijekom proteklog desetljeća smanjio u Gradu Zagrebu s 2,8 na **2,6**, a u Hrvatskoj s 3,1 na 2,8. Prema posljednjim dostupnim podacima (iz 2011.) u Gradu Zagrebu **50% obitelji čine dvočlane i tročlane obitelji**.

Socijalna slika i dalje prikazuje trendove povećanja broja djece rođene izvan braka kao i povećanja stopa divorcijaliteta.

Od ukupno novoizgrađenih stanova u Gradu Zagrebu (1 227) najveći je udio stanova sa dvije sobe (34,5%) odnosno tri sobe (28,6%) i time čine više od polovice ukupnog broja novoizgrađenih stanova. Porastao je broj vrtića u protekloj godini te je ukupno **291 subjekt** (228 gradskih vrtića) koji pruža uslugu programa predškolskog odgoja sa obuhvatom od **39 212 djece**. Obuhvat djece predškolskim programom odgoja se povećava posebno u skupinama predškolskog odgoja.

Bilježi se i dalje porast broja **nezaposlenih žena** i njihov udio u ukupnoj nezaposlenosti raste i u 2013. godini čini **51,2% ukupno nezaposlenih**. Također je u porastu i udio **dugotrajno nezaposlenih dulje od 2 godine i u 2013. čini 26,3%** ukupno nezaposlenih osoba. Dobna skupina koja prevladava među nezaposlenima je skupina osoba u dobi **od 25-29 godina**. **Stopa registrirane nezaposlenosti** je viša od 2012. godine i iznosi **9,5%**. Najveći udio nezaposlenih čine osobe sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem u trajanju od 4 i više godina te gimnazijalci (33,6%). Zabrinjavajući je podatak i visokog udjela nezaposlenih **sa završenim fakultetom, akademijom, magisterijem i doktoratom koji čini 14,5%** udjela ukupno nezaposlenih u Gradu Zagrebu.

Broj korisnika stalne novčane pomoći, koja se ostvaruje putem Centra za socijalnu skrb, i dalje je u porastu te je stalnu pomoć u 2013. godini primilo **5.512 samaca i obitelji** i njome je bilo obuhvaćeno ukupno 10.903 osoba, u postotnom porastu od prošle godine radi se o nešto manje od 5% većeg broja korisnika.

LITERATURA

- Anketa o radnoj snazi (2013). http://www.dzs.hr/Hrv/publication/metodologije/metod_71.pdf
- Babić, Z. (2013). Ekonomski aspekti ulaganja u rani razvoj djece: komparativni prikaz. U: Pećnik, N. (ur.) Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Banjedvorec, I. (2014). Trendovi i adekvatnost programa opće socijalne pomoći u Republici Hrvatskoj. Socijalna politika i socijalni rad, 2(1).
- Bežovan, G. (2008). Civilno društvo i kombinirana socijalna politika. U. Puljiz, V. et.al (ur) Socijalna politika Hrvatske, Zagreb : Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Bežovan, G. Berc, G., Majdak, M. (2015). Perspektiva stručnih suradnika o ispadanju učenika iz srednjih škola kao novom socijalnom problemu, Revija za socijalnu politiku. Prihvaćeno za objavljivanje
- Bežovan, G., Matančević, J., Baturina, D. (2012). City report Zagreb, (WILCO Publication no. 32; www.wilco.eu
- Bežovan, G., Matančević, J., Baturina, D. (2013). City report: Social innovations in Zagreb. WILCO, report paper.
- Bežovan, G., Zrinščak, S. (2007). Civilno društvo u Hrvatskoj. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.
- CERANEO, Centar za razvoj neprofitnih organizacija (2013). Prema socijalnom ulaganju za rast i koheziju – uključujući i provedbu Europskog socijalnog fonda za razdoblje 2014.-2020., Zagreb: CERANEO.
- Defourny, J. and Nyssens, M. (2010). Conceptions of Social Enterprise and Social Entrepreneurship in Europe and the United States: Convergences and Divergences. Journal of Social Entrepreneurship, 1 (1) 32 -53
- Dobrotić, I., Zrinščak S. (2014). Obiteljska politika Hrvatske: stanje i perspektive. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagreb.
- Državni zavod za statistiku (2014.a). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2013. Priopćenje broj 7.1.1. Posjećeno 18.10.2014. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: www.dzs.hr.
- DZS (2013). Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2013. Zagreb: Državni zavod za statistiku
- DZS (2014). Pokazatelji siromaštva u 2013. Prethodni podaci, 14.1.1. Posjećeno 15.11.2014. na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: www.dzs.hr.
- DZS (2014). Priopćenje: Pokazatelji siromaštva u 2012. – konačni rezultati. Dostupno na: <http://www.dzs.hr/>
- DZS (2014). Priopćenje: Pokazatelji siromaštva u 2013. – prethodni podaci. Dostupno na: <http://www.dzs.hr/>
- Empowering people, driving change. Social innovation in European union. Bepa 2010. http://ec.europa.eu/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf
- Eurofound (2012). NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Publications Office of the European Union, Luxembourg. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- European Commision (2013a). European Innovation Partnership on Smart Cities and Communities. Strategic Implementation Plan http://ec.europa.eu/eip/smartcities/files/sip_final_en.pdf
- European Commission (2010). An Agenda for new skills and jobs: A European contribution towards full employment. (<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=958&langId=en>) politiku, 11(3-4).
- European Commission (2010). Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union. http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication-brochure_en.pdf
- European Commission (2011). Reducing early school leaving. Commission Staff Working Paper. Accompanying document to the Proposal for a Council Recommendation on policies to reduce early school leaving. [SEC(2011)96], 26 January 2011.
- European Commission (2011). Single Market Act: Twelve levers to boost growth and strengthen confidence "Working together to create new growth (http://ec.europa.eu/internal_market/smact/index_en.htm)
- European Commission (2011). Social Business Initiative - Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0682:FIN:EN:PDF>

European Commission (2012). Smart cities and communities - european innovation partnership
http://ec.europa.eu/energy/technology/initiatives/doc/2012_4701_smart_cities_en.pdf

European Commission (2013b). Progress in talking early school leavers and raising higher education attainment – but males are increasingly left behind. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-324_en.htm

European Parliament (2012). Report on Social Investment Pact-as a response to the crisis(2012/2003(INI)), Committee on Employment and Social Affairs.

Europska komisija (2010). Europa 2020. Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast. http://www.mingo.hr/public/documents/eu_hr.pdf

Europska komisija (2013). Prema socijalnom ulaganju za rast i koheziju – uključujući i provedbu Europskog socijalnog fonda za razdoblje 2014. – 2020. Revija za socijalnu politiku, 20(2), 167-190.

Europska komisija (2013a). Commission Recommendation of 20 February 2013 Investing in children: breaking the cycle of disadvantage. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0112&from=EN>

Europska komisija (2013b). Prema socijalnom ulaganju za rast i koheziju – uključujući i provedbu Europskog socijalnog fonda za razdoblje 2014. – 2020. Revija za socijalnu politiku, 20(2), 167-190.

Europska zaklada za poboljšanje radnih i životnih uvjeta (2012). Najbolji dani njihovih života? Mladi u Europi Foundation focus 11
http://eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2012/37/hr/1/EF1237HR.pdf

EUROSTAT (2014). Youth unemployment rate. Posjećeno 24.11.2014 na mrežnim stranicama Eurostata: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/images/4/42/Youth_unemployment%2C_2013Q4_%28%25%29.png

Grad Zagreb (2014). Zaposlenost i nezaposlenost. (Godišnje priopćenje). Zagreb: Gradski ured za strategijsko planiranje i razvoj Grada, Odjel za statistiku.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2014.a). Izvješće o osobama liječenim zbog zlorabe Izvješće o osobama liječenim zbog zlorabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2013. godini. Posjećeno 3.12.2014. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: <http://www.hzjz.hr/>.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2014.b). Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Posjećeno 6.12.2014. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: <http://www.hzjz.hr/>

Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2014.c). Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2013. godinu. Posjećeno 6.12.2014. na mrežnim stranicama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: <http://www.hzjz.hr/>.

Hrvatski zavod za zapošljavanje (2014). Godišnjak 2013. Republika Hrvatska: Hrvatski zavod za zapošljavanje. <http://amsterdamsmartcity.com/?lang=en>
<http://eu-smartcities.eu/>
<http://www.mrrfeu.hr/UserDocsImages/Vijesti/2%20-%20SUD%20Strategy.pdf>

Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A., Potočnik, D. (2013). Mladi u vremenu krize. Prvo istraživanje IDIZ-a i Zaklade Friedrich Ebert o mladima. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Integrated Sustainable Urban Development Strategy –workshop- prezentacija

Ministarstvo socijalne politike i mladih (2014). Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u RH (2014.-2020.)
http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/socijalna_skrb/strategija_borbe_protiv_siromastva_i_socijalne_iskljucenosti_2014_2020

Ministarstvo zdravlja (2014). Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020. Posjećeno 24.11.2014. na mrežnim stranicama Ministarstva zdravlja: http://www.zdravlje.hr/programi_i_projekti/nacionalne_strategije/nacionalna_strategija_zdravstva

MSPM (2014.). Izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka i obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u 2013. godine. Posjećeno 31.10.2014. na mrežnim stranicama Ministarstva socijalne politike i mladih: www.mspm.hr.

Odluka o najmu stanova (Službeni glasnik Grada Zagreba 22/09 i 3/12)
<http://www.zagreb.hr/default.aspx?id=11417>

Odluka o socijalnoj skrbi (Službeni glasnik Grada Zagreba 10/12 i 4/13)

Ovršni zakon (Narodne novine 112/2012, 25/2013, 93/2014)

Plan zdravstvene zaštite Grada Zagreba (Službeni glasnik Grada Zagreba 24/14) Posjećeno 7.12.2014. na mrežnim stranicama Grada Zagreba:
<http://www1.zagreb.hr/slglasnik.nsf/VPD/C800FA48B925F299C1257DA4003C1B9B>

Socijalna slika Grada Zagreba **Radeći zajedno na izgradnji snažnoga grada** za 2012. godinu,
<http://www.zagreb.hr/default.aspx?id=36660>

Socijalni plan Grada Zagreba 2014.-2020., Službeni glasnik Grada Zagreba, 17/14

Svjetska banka (2010). Hrvatska. Socijalni utjecaj krize i jačanje otpornosti (glavno izvješće). Grupa Svjetska banka i UNDP.

Uredba o visini minimalne plaće, Narodne novine 156/2013.

Vijeće Europe (2004). Revidirana strategija socijalne kohezije Vijeća Europe. Revija za socijalnu politiku, 11(3-4).

Vijeće Europe (2014). Ending child poverty in Europe (Izvješće Odbora za socijalna pitanja, zdravlje i održivi razvoj). <http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewPDF.asp?FileID=20565&Language=en>

Vlada RH (2007). Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske. Zagreb: Vlada RH

Vlada RH (2014). Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. - 2020.) (nacrt prijedloga)

Zakon o energiji (Narodne novine 120/2012, 14/2014)

Zakon o naplati poreznog duga fizičkih osoba (Narodne novine 55/2013)

Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne novine 157/2013.

ZG STAT. Statistički ljetopis Grada Zagreba 2014. (radna verzija). Zagreb: Grad Zagreb.

ZGSTAT (2014). Priopćenje: Vitalna statistika. Posjećeno 26.11.2014. na mrežnim stranicama Grada Zagreba:
www.zagreb.hr